

Luceafărul

III

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. 24 (608)

Miercuri, 25 iunie, 2003

Piesa reprezintă doar piatra de rezistență pentru ceva care se construiește mai târziu. Uneori, cu ajutorul hazardului, a unor întâlniri întâmplătoare; alteori, datorită căutărilor sistematice a unor regizori interesați de texte, a unor teatre permeabile la scrierile noi. Sunt mii de piese bune care dorm în sertare, pentru că autorii lor nu știu să-și cultive imaginea, nu știu să-și ofere creațiile. A fi dramaturg înseamnă altceva decât a fi romancier. Nu e suficient doar să scrii, să editezi și să lansezi o carte, după care cititorii o vor cumpăra pentru a o lectura în singurătate. Piesa presupune un public reunit într-o sală de spectacol, cu o anume stare de spirit, iar provocarea acestei întâmplări extraordinare depinde și de capacitatea autorului de a se lupta să existe.

matei vișniec

horia gârbea

„Poezia lui Horia Gârbea se aseamănă cu tot ce scrie acest neobosit autor (adică teatru, proză, critică etc.) adică este iute, inteligentă, năvălășă, scapă încercării de a pune mâna pe ea și de a o ține în formulă. Volumul publicat de curând, *Cresterea iguanelor de casă* (Editura Vinea, 2003) e un mic manual de autoflagelare, de dirijare a ironiei spre orice și oricine, mai ales după ce ai festat-o pe propria persoană. Știam din proza sa că Horia Gârbea este acel autor care sapă groapa unui anumit «Altul», ce se nimereste mai mereu să-i fie personaj principal și să aibă porniri umane și pline de sinceritate.“

(bogdan-alexandru stănescu)

pag. 18

meditații contemporane

Îndepărtarea de carte

ion crețu

conexiunea semnelor

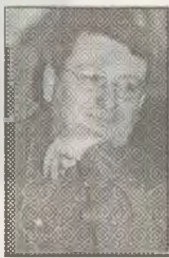

Lingvistica aplicată

mariana ploae-hanganu

pag. 21

horia gârbea:

Prozatorul din noi

Cred că nu există sintagmă mai uzată decât aceea a scrierii prozei ca domnul Jourdain. Adică pe neștiute. Malgré nous! Într-adevăr s-a zis că suntem prozatori, critici, postmoderni, autori erotici, pornografi, caligrafi etc. - totul împotriva voinței noastre. Avem tendința de a ne revolta împotriva celor care ne neagă conștiința. Dar, de fapt, gândim: "Ce bine ar fi!"

vizor

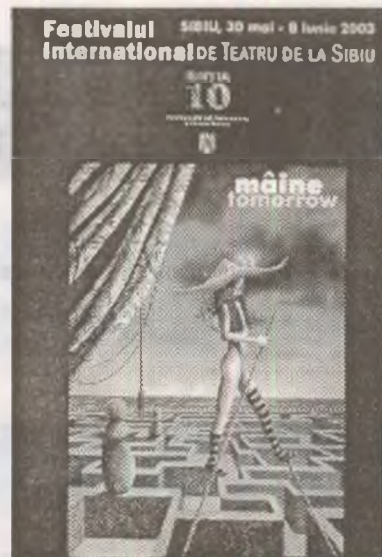
Ei bine, Radu-Illarion Munteanu nu are nici măcar această scuză: de a nu ști ce face. El este tată, om serios, fizician, "pensionar în activitate", a trecut de jumătatea de vâc. Deci proza pe care o scrie nu e deloc inconștientă. Touși, cred, ea îi este consubstanțială autorului. El scrie nu așa cum respiră, ci așa cum înnoată sau umblă pe bicicletă: adică a învățat odată, s-a perfecționat și acum lucrul merge de la sine. Dar tot conștient!

Ciudățenia lui Radu-Illarion Munteanu (în afara prenumelui) este că nu a fost cunoscut ca prozator, nu s-a afirmat cum se zice, deși este evident că e mai bun

decât atâția romancieri și nuvelști de carton, care bântuie peisajul editorial. El nu e singurul. Foarte multă "lume" scrie o proză bună, nu doar acceptabilă, și o ține oarecum ascunsă.

Totuși, Radu-Illarion Munteanu a publicat o carte în comun cu fiul său Ramiro și acum, prin editura virtuală "Liternet", va cunoaște, cred, o târzie, dar nu tardivă, consacrare. Ceea ce-mi place la el este felul simplu, clar și totuși artistic în care scrie. Povestirile lui Radu-Illarion Munteanu au cap și coadă, ceea ce e mai rar în ziua de azi. La ele nu primează dorința de complicare narativă și stilistică, nici autoafirmarea, ci comunicarea.

Nu scriu mai mult pentru că nu vreau să mă întind la elogiile de care autorul n-are nevoie și care i-ar stârni probabil ironia. Vreau numai să remarc existența, firească și puternică a unui prozator capabil să existe cu îndreptățire deplină între egali săi mai celebri sau mai prolifici, mai îndrăgiți sau mai răzbătători. El izbuteste să existe ca un prozator latent care se află mereu în noi. Radu-Illarion Munteanu nu este decât ceea ce impune firesc: o voce distinctă și clară.

La Sibiu a avut loc cel mai important festival internațional de teatru din România

stelian tăbăraș

„Cine are... realizatori“

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Marinela Țepuș (redactor)

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Simona Galațchi (corectură)

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1, telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă

în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Un intermezzo pe un post TV dedicat publicului internațional își propune să „stoarcă lacrimi“ din ochii celor plecați din țară. Nu ne preocupă acum dacă asta e atitudinea cea mai potrivită față de cei ce înfruntă (oricum) „neagra străinătate“ în loc să le insuflă optimism, speranță. Dar incită modul în care se face acest lucru: prin difuzarea, zilnic, de câte șapte-opt ori, a primelor strofe din romanța „De ce m-ați dus de lângă voi“, pe versurile lui Octavian Goga. Numai că, nu se știe ce individ de pe „axa răului“ și-a permis să maltrateze versurile „poetului pătimirii noastre“. Versul al treilea din doină, în original „să fi rămas la plug, la boi“, a devenit „să fi rămas fecior de plug“(?!). Să fie

nocturne

„de plug“ nume de agent? Nu ne amintim de nici o situație în care un fecior să conțină materialul... „plug“. Să fie feciorul urmașul uneltei de arat? Fără îndoială că impietatea s-a produs pentru a fi evitat „rămasul... la boi“. Teama celui ce cântă de a nu schimba.. porecla în renume. Dar, se mai cântă o strofă! Și năpasta pică tot pe versul al treilea. Acel superb „Și-aveați și Dumneavoastră-acum/ un stâlp la bătrânețe“ devine „Și-aveați și voi și voi acum“. Cuvântul Dumneavoastră, eliminat, era la poet nu numai dovada de respect față de părinți, ci și ilustrarea raporturilor de familie - cea mai puternică instituție a societății transilvane, nucleu în jurul căruia s-a perpetuat sentimentul apartenenței la națiunea română. Și azi, într-o familie dintr-un sat transilvan „voi“ e considerată o adresare jignitoare la adresa părinților, bunicilor. Și, din lipsă de îndemânare prozodică, intruziunea mai e și repetată!

În treacăt fie spus, Goga e cântat aproape în întregime. Melosul e în general cel al doinelor „de cântat în carul cu fân“, al „țarinei“, al cântecelor de înstrăinare atât de frecvente în Transilvania, determinate de plecarea la cătănie (pe

câte 8-10 ani!) pe la marginile Imperiului, de fetele înstrăinate prin măritiș, nevoite (din motivul că trebuia evitată consangvinitatea) să se strămute departe, la „părinți necunoscuți“. Iar când un mare poet devine glasul culminant al acestor tristeți, cine își poate permite măcelărirea lui, ca apoi, prin repetare, să se facă „ștergerea memoriei“ originalului?

***

În prelungirea unei „ramuri“ a mesajului lui Goga - singurătatea părinților la bătrânețe - nu putem să nu ne amintim măcar una din situațiile relatate frecvent de presa comunistă și de unele urmașe ale ei: plângerile publice ale câte unui bătrân (bătrâne) pe tema „Am crescut șapte copii, toți sunt bine situați, nici unu nu vine să mă vadă, să-mi dea o felie de pâine“. Ideea convenea regimului: iată de ce cduc rău bătrânii, din lipsă de dragoste filială. Că altfel, umanismul societății „noastre“ asigură totul pentru o bătrânețe fericită! Ideea, de succes la lăutari, preluată și de Păunescu, n-a fost însă niciodată privită și din alt unghi: să n-aibă nici o vină bătrânul pe care nu vrea să-mai vadă nici unul din copiii? Să n-aibă copii amintiri plăcute despre casa părintească despre copilărie? Chestiunea, dătătoare de pâine psihanalizatorilor, e complexă.

Un clip (auto)publicitar al unei realizatoare pe care n-o numim (dar al cărei nume rimează cu „de noi n-are milă“) repetă de zeci de ori pe zi căințarea unei ființe amărâte, la capătul răbdării: „mă arunc de la etajul zece și termin cu viața“. Nu se îngrijorează oare multmedia tizată realizatoare că astfel femeia va fi determinată „să se țină de cuvânt?“ (Doamne fe rește!). Difuzarea clipului durează de o lună și zile. Să nu se fi sesizat din oficiu nici un psihiatru, nici un procuror sau polițist? Iar dac femeia se va ține de cuvântul spus atunci într-o situație paroxistică, ce va face grațioasă realizatoare? Are Pro TV-ul atâtea colțuri încăle să dea din unul în altul? Și atâția pereți d care să se...

Știm bine - am mai spus-o, am încercat să analizez unele dintre aspectele și dimensiunile faptului, să schitez perspective ale trecerii dincolo de orizontul acestuia: trăim, din punctul de vedere al filozofiei existenței noastre, al raporturilor individual-colectiv prin care este reglată istoria, ca și din unghiul contractului social, pe care nu îl respectăm, dar la care ne vedem obligați să recurgem, căci nu avem nimic altceva de natură să îl înlocuiască - trăim, deci, în baza analizelor, ideilor, concepțiilor, concluziilor și programelor Iluminismului, așa cum s-a structurat acesta în secolul XVIII, cum a fost apoi dezvoltat ca pozitivism, alterat ca scientism de tip marxist, leninist sau, dimpotrivă, rasist, redetașat ulterior de aceste

Caius Traian Dragomir

derive, spre a involua, nu doar prin falsul empirism actual (economist sau fundamentalist), ci drept apel direct la iracionalism.

Posteriore filozofiei liberale și utilitariste britanice, a secolului XVII și XVIII, ca și filozofiei sociale franceze, ce a precedat (și parțial, a determinat) Marea Revoluție, nu sunt decât două curente de gândire fără o legătură structurală cu iluminismul. Unul este, evident, bergsonismul, cu eleganța sa clasică, pascaliană, suficient de rațional pentru a concepe și înțelege limitele rațiunii, la adăpost de monștrii somnului acesteia ca și de cei ai excesului de vehementă, care se naște dintr-o rațiune întru totul satisfăcută de sine (și exclusiv în sine). Celălalt este existențialismul, constituind un gen de rousseauism, excesiv centrat asupra conștiinței individuale, pierzând, astfel, mult din elementul de privilegiere a contactului interuman, care face noblețea teoriei filozofului francez, originar din Geneva.

Ciocnirea iluminismului cu societatea franceză a vremii a dat Revoluția Franceză - șocul aceleiași dezvoltări filozofice, în opoziție cu organizarea generală a lumii, a produs Revoluția Americană, războaiele Revoluției și Imperiului Napoleonian. Laicitatea, inerentă raționalismului iluminist, cu pragmatismul deschis, generat astfel, marcată de impunerea, în cadrul unor state mari, a scientismelor - alienate, false - economist și rasist, a constituit substanța motivantă a marilor conflagrații ale ultimei sute de ani. Timp de câteva secole (anterior) religia produsese, de asemenea, dezastre semnificative și tragice.

Am scris de multe ori, încercând o schiță de apel pentru apariția unui nou iluminism, exprimare a nevoii unei reflecții actuale, care să depășească simplul spațiu al iluminismului de secol XVIII, controlând integral gândirea de azi, în spațiul juridic, politic, social, în interiorul statului sau la nivel internațional. „Problema modernă“, cu toate nenumăratele ei dimensiuni și aspecte, nu este doar una a insuficienței aplicării a rațiunii și a principiilor iluminismului clasic la realitatea lumii actuale, ci și proba insuficienței, în starea mult prea complexă, nouă, conceptual evoluată și moral alienată, pervertită, proprie lumii actuale, a tezelor iluministe, în simplitatea lor originară. Am sugerat - și subliniat - că un nou iluminism trebuie să revină la o corijare a raționalului, din unghi intuiționist, din unghiul complexității pascalienne, din perspectiva unui complet rațio-

Credință, iluminism, fundamentalism

nalism, care își depășește rigiditatea, așa cum textele Vechiului Testament își depășesc duritatea și vehemența (inexistență împrumutată lor de neînțelegerea noastră) în reluarea acestora, de fapt identică, în Noul Testament.

Credința a Noul Testament, în ultimul secol, mult mai puține sfâșieri decât rațiunea, așa cum la începutul Iluminismului se putea spune că rațiunea nu generase nimic din răul atașamentului religios (nemăsurat, neproporționat după înțelegerea pentru oameni, deci intolerant). Malraux ajunge să afirme necesitatea unui nou secol religios. Autorități ecleziastice se pronunță, însă, astăzi, împotriva iluminismului. Ciocnirea iluminismului și credinței era firească, eventual, atunci când raționalismul se constituia printr-o critică specifică și concentrată asupra textelor sfinte. Ce mai poate însemna un astfel de șoc acum?

Prin „fundamentalism“ denumim supunerea în fața revendicărilor religiei, supunere ad literam în interpretarea textelor care definesc și structurează credințele, preluare a dispozițiilor divine în litera lor. Aberațiile care izvorăsc de aici alterează istoria, prezentul, au alterat întreaga evoluție umană, dar criticile adresate credinței - și religiilor - la ce altceva fac apel decât tot la textul interpretat stupid și servil. În fața fundamentalismului apologetic se ridică fundamentalismul critic. În opoziția diferitelor credințe lucrurile stau, oare, diferit? Mai mult decât atât: ceea ce stârnește reacția actuală a oamenilor credinței împotriva iluminismului nu este, cumva, faptul existenței istorice a fundamentalismului raționalist - a interpretărilor fundamentaliste ale principiilor rațiunii.

Secolul care începe are de ales între războiul fundamentalismelor (unul dintre acestea din urmă fiind cel raționalist) și un nou - adevărat - iluminism.

Scursuri occidentale

marius tupan

În *Iepoca de Aur*, organizarea Festivalului „Cântarea României“ era o mare mândrie a cârmaciului, fiindcă el credea că arta e a poporului și pentru popor: de aceea, trebuie să-i asigure acestuia accesul la muncă, dar și la creație. Mai toți știam pe-atunci că avem de-a face cu o diversiune. Poate chiar cu o farsă, comparabilă cu aceea de la Maglavit, în care taumaturg era un cioban. În „Cântarea României“, rolurile erau mereu schimbate, astfel că ieșeau la rampă matrișeri, sonori, tractoriști, lăcătuși, coafeze, croitorese, frizeri și mulți alții. Ceaușescu nu suporta personalitățile (ca să triumfe doar a lui!) și-atunci găsisse această formă de a le pune în umbră, stimulând doar jocul stângaci și ezitant al amatorilor. Unii dintre aceștia, pătrunși în astfel de scenarii, chiar se credeau artiști și se comportau ca atare. Procesul devenea nociv și periculos. Cârmaciul nu stimula doar chiulul și impostura: îi dezorienta și pe spectatori, pe cei tineri, în special, care credeau că autorii veritabili sunt Potopin și Păunescu, Crânguleanu și Rachici. Sechelele lor se observă și acum.

Aceiași spectatori și, poate, *hartiști*, alături de semidoctilor și subdezvoltaților, par să susțină și să întrețină o emisiune de la o televiziune particulară, intitulată „Big Brother“. Cei care o apără aduc un prim argument că s-ar bucura de succes și-n lumea apuseană: ca și cum pe acele meleaguri n-ar fi destui troglodiți, admiratori ai palavrelor și glumelor deochete, ai gesturilor triviale și ai vidului spiritual. Nu tot ce vine din Occident trebuie luat de bun. Submediocrii, din orice parte a lumii ar fi, sunt ispițiți să imite vulgaritatea și elementaritatea, acelea pe care le pot ei recepta și explica. Subtilitățile și performanțele îi obosesc, arta autentică îi lasă indiferenți: când nu-i irită. Ceea ce le vine în întâmpinare, ca această stupidă emisiune, îi încântă. Mai mult, îi stimulează să afirme - cu îndârjire! - că aceasta-i arta viitorului, în care realitatea e prezentată nefardat și netrucat, căci intimitatea persoanei, în orice condiții ar fi surprinsă, inclusiv la toaletă, e mai captivantă (și mai emoționantă?!) decât orice creație inspirată. E de la sine înțeles că toți aceia care trăiesc în anonim râvnesc să apară sub camerele de luat vederi, devenind, automat, partizanii emisiunii, mai ales că nu-s obligați să facă eforturi de gândire și comportament. Ba, am putea spune, sunt stimulați să-și susțină sucelele și iconoclastia, să-și impună originalitatea și capriciile. Într-o intervenție binevenită, senatorul George Pruteanu a demonstrat cu argumente infailibile că avem de-a face cu o zonă a derizoriului și penibilului, unde indivizi fără pudibonderii își dau arama pe față (ca să fim în ton cu emisiunea; și în petic!), numai pentru a deveni și ei vedete. În ce fel, nu mai e nevoie să comentăm. Ce poți admira și învăța de la acești eroi, caricaturi căzute parcă din Festivalul Muncii și Creației „Cântarea României“? Nici măcar ce transmiteau amatorii de altădată, care mimau totuși actul artistic. Noile vedete refuză și aceste minime cerințe, considerând, ca atâția rătăciți, că viața lor e o creație veritabilă și de aceea trebuie să fie cunoscută, pe orice canale, inclusiv ale mass-media. Un susținător cu ifose le mai lipsește. După cum se exprimă în ultima vreme, Daniel Cristea Enache ar fi ideologul ideal. Trebuie angajat cât mai repede, fiindcă-i curtat și de emisiunea Andreei Marin, *Surprise, Surprise*.

In Draculalând

raluca dună

O cronică feministă la **Blândul Dracula** (Dacia, 2002), romanul lui Victor Iancu, s-ar fi putut intitula "cum să faci dragoste cu un bărbat celebru". Cu precizarea: e vorba de un român încă verde, deși mort de vreo 600 de ani. Dracula lui Victor Iancu e un amestec de autohton și mai puțin cunoscut Vlad Țepeș sau Draculea (personajul istoric) cu internaționalul celebru Dracula (personajul fictiv al lui Bram Stoker). N-o să ne speriem de blândul Dracula, chiar dacă intră și iese prin ziduri sau geamuri, chiar dacă are aripi și îi ies din gură doi *drăgălași* de canini. Ba chiar vrem să-l seducem, pentru că o "celebritate a istoriei" rar se întâlnește în ziua de azi (adică la capătul istoriei sau în post-istorie). Iată rețeta pe care ne-o furnizează romanul: citești multe despre personaj, te gândești intens la el, îl chemi cu gândul și... Dracula apare. Dornic de dragoste, dar și de discuții lămuritoare - despre rolul său justițiar și istoric. Cine zicea că la noi în literatură se face doar filozofie în pat? E adevărat, nu se înțelege foarte bine de la Heliade-Rădulescu cât de pasional era Zburătorul (dar tot îi lăsa bieteii fete câteva "vinețele" pe sân), probabil că nici Luceafărul eminescian nu era chiar la înălțime, dacă fata de împărat l-a preferat pe Cătălin, dar, cu siguranță, Dracula lui Victor Iancu e un zburător-luceafăr care știe cum să se poarte cu o tânără fată, mai ales când aceasta e și americană, și virgină, și fiica unui regizor-om de afaceri celebru, posibil investitor în România. Adică:

"La ce te gândești, iubita mea? Regreți cumva nopțile petrecute cu mine?"

"Nu. Cum să le regret? Nu vezi cât de bine mă simt în compania ta? În plus, e atât de puțin să faci dragoste cu o celebritate a istoriei?..."

"Adică?"

"Mi-ai dat de înțeles, eufemistic desigur, că nu ești fată mare, că ai mai făcut, probabil, dragoste, nu știi nici tu..."

"Așa și este. Nu te-am mințit. Dar de ce ai întrerupt? Te-a dezamăgit ceva?"

"Și-am spus: tu ești virgină și eu nu vreau să te am pe conștiință. Sunt un biet funcționar în turism, într-o țară săracă, iar tu... tu știi bine cine și ce ești. Ca atare n-avem nici o șansă să fim soț și soție. Măine sau poimăine părăsești, împreună cu tatăl tău, Sighișoara și *Good-bye, Cosmin! Good-bye, Gina!*"

Deceaba încearcă Gina să-l convingă că lucrurile s-au schimbat, că nu e cazul să-și facă probleme, pentru că "*delictul de onoare* nu mai e la modă", bravul urmaș al dreptului Dracula e inflexibil, îi dă întâi cu morala, apoi cu frica de scandal în presă, apoi se recunoaște inhibat și, în fine, admite dezolat că "asta mi-e destinul". Tot tânără americană îl consolează: "E și asta o experiență de viață. Și, cine știe, poate ceva de dincolo de mormânt te laudă pentru gestul tău."

Chiar dacă naratorul nu dă semne vădite de (auto)ironie, stilul fals, patetic-ceremonios al dialogurilor, nu doar al celor amoroase, ci și al celor dintre tată și fiică (și epitețele care le sunt atribuite: "*fermecătoarea fiică*", "*bunul ei tată*") ne trimit la romanele de secol XVIII-XIX. Naratiunea e atribuită de altfel unui "povestitor" care se suprapune "autorului" și care are un comportament tipic de auteur d'antan. Incipitul romanului e clasic, gen "la ora patru, contesa a ieșit...":

"Zăpușeală. Deși e trecut binișor de amiază. Poate fi chiar ora patru. Pe Bulevardul Independenței, o arteră largă ce străbate, paralel cu râul Săsar, orașul de la intrare și până în centru, o caleașcă elegantă, de culoare neagră, stil Franz-Joseph I, înaintează lin, fără a produce zgomot spre podul ce leagă mica piațetă din fața Facultății de Litere cu Bulevardul Unirii (...)"

Ajunsa în dreptul podului, caleașca încetinește (...) "Oare trebuie să trec podul?", se gândește vizitiul. Domnul din cupeu, intuind parcă dezorientarea vizitiului, îl scoate din încurcătură: "Înainte și puțin la dreapta! Ia privește în depărtare la clădirea aceea înaltă de culoare albăstrui!"

Vizitiul oprește un moment caleașca și se uită în direcția indicată de înaltul personaj. (...)"

Ne uităm și noi și vedem "edificiul impozant" al hotelului Carpați, vedem trăsura pe străzile Băii Mari, cu aceeași mirare cu care, probabil, o priveau și trecătorii, căci de "patruzeci, dacă nu chiar de cincizeci de ani" așa ceva nu se mai văzuse prin Baia Mare. Curiozitatea nu ne va fi satisfăcută imediat, pentru că "povestitorul" trebuie să ne facă întâi prezentarea de rigoare a "împrejurimilor". Urmează apoi un *Cuvânt către cititori* în genul serios-amuzat al lui Fielding: "Mulți dintre dumneavoastră vă veți fi întrebat de unde știu eu tot ce v-am povestit până acum, că doar n-oi fi un spiriduș...". Naratorul din **Blândul Dracula** joacă perfect rolul "spiridușului" care se prefacă că nu e spiriduș și că știe povestea din "surse" sigure, care nu pot fi încă dezvăluite: "Și totuși eu v-am spus deja multe din cele ce s-au întâmplat într-o toridă zi de iulie, în orașul de reședință al celui mai nordic județ din România. Și peste puțin timp voi relua această povestire, relatându-vă întâmplări senzaționale, aproape neverosimile... Vă promit că nu voi încheia

această poveste înainte de a vă fi destăinui toate sursele ce mi-au stat la dispoziție pentru a pune pe hârtie peripețiile prin care au trecut domnul Thomas Gonzales y Malmberg și fermecătoarea lui fiică în ținuturile pline de mister ale lanțului carpatic, stăpânite odinioară de prinți, voievozi, ..., strigoi și vampiri."

Urmează - ni se spune că e de "datoria" oricărui povestitor - prezentarea istoriei *domnului* Thomas Gonzales y Malmberg. Adică un scurt roman de formare, cu partea lui de erotism, mister, excepțional și morală. După care ni se relatează întâmplările extraordinare prin care trec cei doi "înalți oaspeți" în România: misterele unor crime a la Țepeș-Dracula, coincidențe ciudate, personaje enigmatice, vizitele (erotice și informative) nocturne ale lui Dracula în camera Ginei, discuții care pleacă de la personajul ambiguu Dracula, pretext pentru alte discuții, legate de prezentul și trecutul românesc. Întreaga călătorie pe urmele lui Dracula - din Nord și până în Delta - e un prilej pentru pagini întregi de istorie, inclusiv a mentalităților și a limbii române, geografie etc. Ca în orice roman de călătorie care se respectă, "motivul străinului" e un pretext pentru descrierea și introspecția lucidă a spațiului și a mentalităților autohtone.

Am putea spune că Victor Iancu scrie un roman parodic total: parodie a romanului pentru tinerele fete, moralizator, sentimental și "cu perdea" erotic, o parodie a romanelor de călătorie, a romanelor fantastice, horror, cu vampiri și

cronica literară

face dragoste cu ea "în transcendent" (e expresia "autorului"), fata rămâne virgină și toată lumea e fericită la sfârșitul romanului: și fata, și tatăl ei, și cititorii, pentru că la soluția terțului exclus nu se gândiseră de bună-seamă.

Am uitat un amănunt: pentru povestea asta trebuie neapărat mers în Maramureș, pentru că Dracula blând se coboară doar în camerele hotelurilor "Carpați" din Baia Mare și "Transilvania" din Bistrița. Și, oricum, "povestitorul" tot din zonă este, și știți cum e pe la noi, peste tot pe baza de relații...

Să nu mă înțelegeți greșit: **Blândul Dracula** e un roman parodic, scris în stilul unui roman pentru domnișoare visătoare de secol XIX și cititoare parșive de secol XXI. Acțiunea se petrece în România anului 2001 și are drept protagonistă o tânără americană de 19 ani, dezinhbată, pragmatică, feministă etc., totuși virgină, și care, la sfârșitul romanului, minune! tot virgină se dovedește, după nopțile de dragoste cu Dracula. Finalul unui roman pentru domnișoare, fie și parodic, trebuie să fie unul moralizator: fata ori să rămână virgină ori să se mărite cu Făt-Frumos! Iar cu Făt-Frumosul nostru, mai greu de măritat (problema se și pune la un moment dat), fiindcă Dracula, amantul nocturn al Ginei, e doar o "umbră". Iar tânărul în carne și oase, Cosmin Rotaru, atrăgătorul ghid din Sighișoara de care Gina se îndrăgostește (mai ales că el îi mărturisește că e una din întrupările lui Dracula), o refuză categoric pe fată, într-o scenă antologică:

"Numai atât îți mai spun: mă scufund în trupul tău."

"Scufundă-te și... tăcere!" Nu trecură însă nici două minute și tânărul se ridică și se dădu la o parte.

"M-ai mințit", spune el dezolat.

fantome, a romanului polițist, dar și a literaturii științifice de popularizare. (Să nu mai vorbim de trimiterile la zburătorii și strigoii livrești autohtoni.) Romanul se citește atât pentru plăcerea narațiunii "fantastice" propriu-zise, conduse abil după o intrigă detectivistă (căutarea adevăratului Dracula), cât și pentru plăcerea unei lecturi livrești, blând parodice.

Nu mă pot împiedica să nu citez idilicul sfârșit al acestui roman parodic turistico-fantastic, lăsând la îndemâna cititorilor o eventuală interpretare feministă:

"Atunci e simplu: dacă ești virgină și acum, înseamnă că tot ce-ai povestit s-a întâmplat în transcendent."

"Exact. Dacă medicul mă găsește intactă, mai rămânem în Baia Mare cel puțin două zile. Mi-ar plăcea să văd biserica din Șurdești, despre care se spune că este cea mai înaltă dintre bisericile de lemn din toată Europa. Dacă, în schimb, ceva s-a întâmplat cu mine și pe acest plan, plecăm chiar azi acasă. Ești de acord?"

"Absolut de acord."
În după-amiaza aceleiași zile, pe o vreme splendidă, cei doi turiști americani vizitau biserica de lemn cu cel mai înalt turn din Europa..."

Noi însă știm că în țara lui Dracula și medicii pot fi corupți...

Mușenia lui Horia Gârbea

**bogdan-alexandru
stănescu**

Poezia lui Horia Gârbea se aseamănă cu tot ce scrie acest neobosit autor (adică teatru, proză, critică etc.) adică este iute, inteligentă, nărăvașă, scapă încercării de a pune mâna pe ea și de a o țintui în formulă. Volumul publicat de curând, **Creșterea iguanelor de casă** (Editura Vinea, 2003) e un mic manual de autoflagelare, de dirijare a ironiei spre orice și oricine, mai ales după ce ai testat-o pe propria persoană. Știam din proza sa că Horia Gârbea este acel autor care sapă groapa unui anumit "Altul", ce se nimerește mai mereu să-i fie personaj principal și să aibă porniri umane și pline de sinceritate.

Horia Gârbea adoră *witz*-ul, nimic nu-i place mai mult decât să tragă rafale de ironie benignă înspre "realitate", înspre

ar fi însă cazul să-mi spun și părerea în legătură cu ea. În cea mai mare parte a volumului domnește, cred eu, o superficialitate a "mesajului", o monotonie a stilului ce m-a surprins la un dramaturg, ba chiar și o gratuitate a imaginii-deranjantă. Este o poezie aflată la polul opus marelui modernism, și nici situarea ei în paradigma post-modernismului nu este cea mai avantajoasă. Parodia a contaminat toate nivelele posibile de interpretare, trebuie să ai grijă atunci când îți place un vers pentru că șansele sunt mari ca el să aparțină altcuiva (în varianta deformată parodic, bineînțeles): "pe plajă trec femei/ cu câini în lesă/ ele nu vorbesc despre michelangelo/ cel mult despre variantele cafelei solubile/ și privindu-le/ accepti ideea că orice text/ e o sintagmă supraelastică/ trasă cu putere de margini." Sincer să fiu, mă simt mai aproape de T.S. Eliot, mai ales de în materie de femei ce vorbesc despre Michelangelo.

Stratul superficial de ironie ascunde, cum am putut să-mi dau seama, un filon de tristețe autentică, de poezie adevărată așa spune, încercând să nu fiu patetic. Numai că fondul acela nu este lăsat să iasă la suprafață aproape niciodată, iar atunci când se întâmplă poemul pare de-a dreptul nepotrivit în ansamblul volumului. Acestea sunt singurele poezii adevărate, iar în volumul de față am găsit două-trei. Iată una dintre ele: "nu tu vei fi personajul acestor/ comunicări disparate// scrisorile mele - albastre negre verzi - vor sparge drum ca lumina unor faruri/ ștergând peisaje/ aproape posibile// uită acești trecători/ pierde această muzică/ fără să știe se vor gri/ oamenii cu idealuri exacte/ să adumece urmele/ unui erou de senzație// aleiele duc mai departe/ un nor de cuvinte/ care trebuie scrise/ tot ce știu despre mâinile tale va încăpea în inscripții// nu tu vei vrea/ să uiți acele fragmente/ nu noi vom fi personaje."

Am senzația stupidă că Horia Gârbea poate să scrie poezie, dar nu vrea, că este atât de fidel ideii pe care și-a făcut-o despre o anumită generație căreia îi aparține, cât și stilemelor fundamentale ale acesteia, încât este aproape inuman din partea noastră să cerem ceva ce poate fi doar parodiat, ironizat, spus cu zâmbetul în colțul gurii etc.

Nu spun că intenția parodizantă ar fi "greșită", sau că ironia nu mai are loc printre armele puse la dispoziția literaturii, dar mie, personal, acest poem, de exemplu, **nu îmi spune nimic**: "și a venit la mine îngerul/ de cum a oprit mașina/ în fața

"Horia Gârbea e mut

ca inscripția vietnameză

de pe o conservă de crabi

deci stai cititorule

și varsă pe piatră

un epitaf adecvat

o plângere aleasă

ceva cu codri verzi de brad..."

casei/ am știut că e îngerul// mi-a spus/ - să nu furi./ - bine năam spus-/ n-am să mai fur/ să nu ucizi/ - bine - am zis eu-/ n-am să maiucid/ mai este ceva?// mi-a spus/ da: -să nu înjuri să nu bei/ să nu joci pe bani să/ nu minți să nu lovești/ - ia ascultă - am strigat -/ e prea mult prea mult/ pentru mine/ -bine - a zis - iartă-mă/ n-am vrut să te supăr// apoi după ce a plecat/ mi-am făcut un ceai/ și m-am simțit mult mai bine."/ ("starea de sănătate). Credeți-mă, vă rog, sunt multe poeme care sună astfel în acest volum, de parcă autorul ar fi chinuit de un demon al autodistrugerii. Nu pot să înțeleg ce-l îndeamnă pe un astfel de scriitor inteligent și talentat să scrie așa (sau, dacă atât poate, de ce o scrie poezie, pur și simplu?)... Oare moștenirea lăsată de

cronica literară

Cristian Popescu atârână atât de greu pe umerii congenerilor?

Într-adevăr, în afară de Ioan Es. Pop, poezia nouăzecistă pare să fi căzut într-un manierism desuet, are aspectul unei cămile în căutarea struțului, pentru a fi măcar monstruoasă. Cât despre Horia Gârbea, părerea mea de rău se leagă de faptul că am simțit pe alocuri **poezie**, dar era atât de pierdută în masa de ironii generaționiste încât impresia s-a pierdut imediat. Continu să pledez totuși în favoarea poetului, citându-vă încă unul dintre poemele cu șanse: "fiți blânzi cu șerpii casei/ voi care știți că viața/ poate începe de la un solz/ de la un fulg/ fiți blânzi cu croitoresele/ mi-ostivi cu șoferii/ voi care înțelegeți/ că anul nou poate veni/ de la o rotiță/ de la strălucirea unui ac// iarna asta/ serile au fost/ atât de aproape/ de ceea ce am bănuit/ primăvara a venit/ cu cărți vechi de telefon/ și capace de plastic// fiți blânzi cu femeile/ care au iubit grefieri/ și cu cele/ care nu i-au iubit/ pentru că o stradă albă începe întotdeauna departe// nimic nu e atât de ușor/ - spuse mecanicul - te întâlnești într-o zi/ cu un coșmar al tău oarecare/ și el îți poate spune/ «ce repede a crescut»".

Așa că vă spun și eu: "fiți blânzi cu poezii casei, dar nu exagerați..."

cutume, înspre societatea surprinsă în ipostazele cele mai penibile. Așa cum am spus, poezia se înfățișează la fel de necruțătoare, atât cu autorul, cât și cu umbrele pe care le dresează: "dimineața pe la ora patru pe nemâncate/ îi aduna prințul poet pe gunoieri/ nu mai făcea apelul erau toți / și îi întreba/ bă voi ziceți că omu-i o lumină/ da moșule/ ziceau ăia este/ bine scrâșnea prințul-poet/ mai mult prinț vai de poezia lui/ bine marș la treabă/ și plecau să măture ce să facă" (**Ziua de lucru**).

Cam acesta ar fi tiparul pe care Horia Gârbea își scrie poemele din acest volum: un fals narativ, o pseudo-diegetizare situată într-un la fel de fals fantastic, totul sub farul vigilent al ironiei... Am încercat să ofer o idee despre această poezie, acum

Destin

Editura Aius, 2000

Foarte cunoscut ca matematician și informatician (în SUA, dar și în România, în cercurile specializate), deloc cunoscut ca om public (în vizitele sale în țară evită să fie mediatizat, de ce oare?), Florentin Smarandache continuă să producă texte de literatură, reeditându-și jurnalele, romanele și eseurile scrise în aventuroasa sa tinerete de *fugit în America*, dar și după 1990, dovadă, această carte. **Destin** (nuvele, povești, teatru, eseuri, culegeri de folclor, interviuri, versuri) apărută la editura Craioveană Aius în anul 2000. Sub semnul *paradoxismului* (un curent literar-artistic fără glorie) se află chiar vocația dublă a autorului: riguros în matematică, fără sistem și mătăc în literatură. Să ataci simultan o puzderie de genuri și specii, nu înseamnă doar risipire, ci și ratare a filonului, a harului, a șansei ce ne vizitează atât de rar într-o viață. Incontestabil este faptul (am mai scris și despre alte cărți ale prozatorului și poetului Florentin Smarandache) că tenacitatea autorului nu este zadarnică, bazându-se ca pe prezentimentul unei conștiințe artistice deasupra mediei. Exerciții de stil, dragoste posesivă față de limba română, de geniul ei și al locurilor natale, ce țin loc de mamă, de tată și de patrie într-o Americă posesivă și alienată totodată, da, înțelegem perfect; dar când vine vorba de o marcă stilistică a prozatorului, sau a poetului, ia-o de unde nu-i. Prea multe măști își potrivește auto-

al vremii, vituperând carantina polițienească a României (o adevărată obsesie a autorului). În **Aventurile dragostei** personajele sunt dublate de poeți români cunoscuți, de la Geo Dumitrescu și Ana Blandiana, la Adrian Păunescu și Nina Cassian, dramaturgul punând în gura *Ingenuei* (A.B.) următorul text poetic: „Iubitul pe care nimeni/ Nu l-a văzut decât în somn./ Nesigur fiu/ Născut din ruga/ Pe care ți-o înalț/ Am obosit de-atât cântat/ De-atâtea gânduri fără șir./ De-atâtea vorbe îngerești“. Parodii de identificare, dar și cu tălc interpretativ în **Tragedie antică**, prilej de a-i aduce în scenă spre confruntare estetică pe Eschyl, Sofocle, Euripide, dar și spre a-și apăra și ilustra propriul crez estetic paradoxist: „Prin aerul matinal pasărea se simte în apele ei/ Iarba a luat câmpii în primire/ Suflă vântul pe valuri până-n pânzele albe“.

Pentru un rebel ca Florentin Smarandache, nimic mai legitim decât acest gest de a înscena eterna *guerelle des anciens et des modernes*, câștig de cauză având, evident, *paradoxismul*, existent de când lumea, de vreme ce însuși Eschyl, se dă învins, în următorii termeni: „E rândul meu să plec. Și dreptul vostru. Să mă retrag către amezișor de joasele fântâni“. „Străin de cauză“, act tradus și în engleză, este o probă de reproducere a *non-discursului*, de glisare în absurdul altei identități sub obrocul unei *voci* totalitare. Jumătatea de act în limba franceză, „L'association anonyme d'assurances pour la gloire“ preia temele clasicilor absurdului, cum ar fi reificarea, perenitatea simulacrelor puterii vs poet, dar și o autoflagelantă identificare cu „un poete petit, obscène, et anodin“, singura specie reținută de *secretara Asociației Anonime*. Dar nu acesta e pericolul cel mai mare pentru Florentin Smarandache, ci alunecarea spre glumițe și anecdotică ușoară, ca să nu mai vorbim de o eventuală cădere în retorică pamfletară, în clișee patriotarde și populiste, ce ar avea totuși o scuză: depărtarea de țară, de adevăratul puls al inimii noastre postmoderne, de extraordinara competiție în care beletrii și/sau intelighenția regimului Iliescu își poartă sâmbetele și *destinul*.

(geo vasile)

în eternitate „un sămănătorist pasionat (ca toți ai casei)... blândul Emil Gârleanu“, și avea loc concentrarea tuturor catanelor (printre care și autorul) din Imperiul Austro-Ungar. Sunt amintite și alte personalități, autorul luându-și libertatea de a evoca nu numai efemeridele lui Marte, dar și altele, ținând de artă și literatură - așa cum făcuse cât timp funcționase ca bibliotecar al Societății Junimea, din Cernăuți.. Printre aceste „dulci amintiri“ figurează și lecturile din această etapă, precum cea a lui Herder: **Stimmen der Völker in Lidern** sau a unei cărți de Aurel C. Popovici, din care reținem un citat referitor la deosebirea dintre *libertate* („principiu de viață“) și *egalitate* („principiu de moarte“). Unele dintre observațiile sale sunt contrapunctate de citate latinești. Sunt comentate și reprezentațiile de la Burgtheater cu **Egmont** sau **Strigoi** la care asistă în unele pauze, cum și sindrofiile bucovinene, la care se interpretează **Balada** lui Ciprian Porumbescu sau piesa lui Ibsen, **Hedda Gabler**..

Nu sunt lăsate de-o parte nici scene oribile ale războiului, precum „urghiile și orgiile dezlanțuite de călăul jandarm Fischer în rândurile românilor din Bucovina“, nici alte scene și întâmplări din viața a „milioane de moldoveni și de români“, cum și scene din confruntarea cu muscalii, când cad atât luptători din linia întâi sau din cele de rezervă. Moartea unui sanitar evreu îi stârnește compasiunea: „Rămâi cu bine, biet urgisit al sortii, menit să fii de-acum doar o floare pe câmp“.

Visul autorului e de a se putea întoarce la lecturile sale pasionante, printre care și volumul IX, din **Memoriile lui Vodă Carol I**. Răspunzând la o întrebare a unui camarad cu privire la rostul însemnărilor pe care le face („lucruri care nici măcar nu pot fi publicate“), autorul notează că *scrie pentru sine*: „Ce? Poate n-am dreptul să stau de cuvânt cu mine singur?“

Evocarea primelor zile (luni) din primul Război Mondial, îmbinată cu notații insolite despre starea românilor din Imperiul Austriac, dar și cu impresii despre trăirile personale, **Viață de Leca Morariu** este o mărturie emoționantă despre evenimentele semnificative referitoare la începuturile primului război care stârnește și interesul lectorilor contemporani..

(simion bărbulescu)

galaxia cărților

rul, prea multă virtuozitate își atribuie, prea multe voci interferente, spre a-și impune numele de scriitor veritabil, iar nu unul de improvizator ludic, vizitat de un radicalism al unei cauze pierdute. Scriu aceste lucruri respectând desincronizarea estetică a lui Florentin Smarandache, impasibil se pare, deși cunoaște bine cel puțin trei limbi străine, la ce se petrece în literatura Europei și a SUA, captiv al unor moravuri literare autoimpuse, sortite muzeului, în ciuda proclamării lor drept avangardă, cod binar ș.a.m.d. Scriem însă și cu speranța (justificată de fragmentele cu adevărat profesionaliste) că autorul se va limpezi și va face pasul către rețeta epică sau poetică de succes, care-l va omologa în arena literaturii noastre postmoderne. Altfel riscă să se asfixieze în acele specii minore, de ostentație și artificiu, cărțile sale fiind mereu amânate pe rafturile amatorismului criant. Un *destin* nemeritat, de vreme ce în această carte la care ne referim autorul se dovedește a fi un descriptor, un portretist și un semiolog al personajelor, demn de talentul oricărui mare nuvelist interbelic. *Geamantanul vernil*, fără să pună mare preț pe rigooarea stilistică, probează acea spontană fluentă și cromatică gemină a autorului omniscent și posedat de propria ficțiune, ce știe să dea o turnură polițistă, alertă narațiunii, împânzind-o de coincidență și tratageme menite să-l câștige pe cititor.

Gravitatea de fond a autorului nu pregetă să dea la iveală eșantioane de oralitate și jargon oltenesc, de o emoționantă expresivitate ironică și satirică (**Pe când eram la țară**), concurate doar în cărțile lui Jean Băileșteanu. Amintiri din copilărie revizitate realist, deși păstrând climatul de basm, fabulații, fabulă, schițe și momente de moravuri, piese de teatru scurte cu aer brechtian, dar în limbajul esopic

Leca Morariu

Viață

Editura Alfa, 2000

După ce - cu trei ani în urmă - Liviu Papuc a publicat un volum antologic (cu titlul **Hoinar**, Editura Alfa, Iași, 2000), aparținând cunoscutului cercetător de literatură și folclor Leca Morariu (1888-1963), ne oferă acum o insolită **Viață** a aceluiași, cuprinzând evocarea unor evenimente care au marcat începutul primului Război Mondial... **Viața** pe care ne-o oferă editorul Liviu Papuc este, după opinia mea, și un *Bildungsroman*, alcătuit după însemnările zilnice, cu referiri speciale la războiul declanșat în 1914 și la care autorul a participat pe toată durata acestuia. Volumul ce ni se oferă cuprinde însă doar prelucrarea însemnărilor dintre 1 august 1914 și 25 ianuarie 1915, celelalte note urmând a fi editate ulterior.

Ceea ce reține de la bun început atenția lectorului acestei cărți a lui Leca Morariu este, cu precădere, *viziunea asupra războiului și notațiile realist-artistice* ale evenimentelor, precum și unele informații pe care lectorul nu le poate întâlni - de pildă - în **Istoria războiului pentru întregirea neamului** (1916-1918) a lui Constantin Kirilescu..

Pagina cu care se deschide acest nou volum cuprinde o consemnare a faptelor petrecute în ziua de 31 iulie-1 august 1914, zi în care trecea

1) **Epihia în stil valah**
(Romulus Zaharia),
Editura Dacia
Europa Nova, Lugoj

2) **Cârțița sub cerul liber**
(Viorel Lică),
Editura
Cartea Românească

3) **Elegii**
(Eugen Dorescu),
Editura Mirton

alina boboc

Sub semnul dragostei

seama că este îndrăgostit de ea, că a devenit dependent, că tinerețea ei îi înviează viața și îi stimulează scrisul: „Își aduce aminte de truda cu care compunea mai demult, în tinerețe, de chinurile prin care trecea până să adune vreo treizeci de poezii, volumașul visat.../ Acum umple paginile ca gonit de furtună“. Singurătatea îi este alungată de prezența fetei, dar nu fără consecințe: complexul vârstei este conștientizat dintr-o dată și asumat ca atare cu o umbră de tristețe. De aceea, în relația înfiripată, bărbatul se străduiește foarte mult, cu riscul de a părea teatral: etalează în fața Ralucăi un comportament excesiv studiat, ușor ridicol pentru a nu da greș și tocmai prin aceasta devine atrăgător și special pentru fată, chiar puțin anacronic: „N-aveți în comun mare lucru cu biata noastră epocă /.../. Dumneavoastră sunteți în afara timpului“. Când o iubire atât de rafinată alunecă inevitabil spre atracția fizică, începută prin atingeri acasă la poet și consumată într-un hotel din Bacău, fata întrerupe scurt relația care, crede ea, a devenit comună: o dragoste sublimă nu include sexualitatea.

Moartea Ralucăi în urma unui accident de mașină îl întoarce pe Ioan Pavel la monotonia existenței de mai înainte, după ce discuțiile cu fata, purtate prin diverse pizzerii, restaurante McDonald's sau cofetării îl îndemnaseră să-și revadă de fapt viața de până atunci. Fata adusese în sufletul poetului atâta lumină, încât în absența ei totul e lipsit de noimă. Poetul trăise un fel de fericire, ca și personajul din romanul **Educație târzie**, „ca un mic șoc electric, plăcut și ațățător din creștet până-n tălpi“. După aceasta, nu mai poate urma nimic altceva decât sinuciderea, soluție lașă, dar pe care Pavel o adoptă: „Ar fi așa de simplu să termin într-o clipă cu toate!“ și o regizează cu minuție.

Viața poetului cu și fără Raluca este redată în roman prin frângeri de ritm care alcătuiesc partitura poveștii: alternanța între alert și lent din prima parte (fata e într-o continuă fugă după timp, trăiește cu intensitate fiecare clipă, Pavel lasă clipele să curgă în afara întâlnirilor cu Raluca) este schimbată cu un ritm monoton ca și existența poetului în a doua parte (când el încearcă să-și umple timpul cu o slujbă de profesor universitar la o facultate particulară). Analiza trăirilor celor doi este făcută cu delicatețea specialistului în stilistică, mai ales la nivelul dialogului, care cunoaște zeci de nuanțe: practic, cei doi vorbesc tot timpul, despre orice, chestiuni grave sunt amestecate cu nimicuri, variațiile de ton sunt uneori mai importante decât mesajul propriu-zis: „tăcem de multe ori, dar vorbim despre de toate“.

Prozatorul se dovedește un fin psiholog care punctează cu precizie stările personajelor, le urmărește pasiunea obsedantă, adesea teatrală; nu este ironizată dragostea ca sentiment, ci mecanismul ei care poate schimba comportamentele celor în cauză. Dar observația ironică este extinsă și către aspecte intelectuale, nu fără legătură cu firul epic central. Astfel, poezia ultimilor douăzeci de ani este considerată „o proză vag rimată“, în „cuvinte de toată ziua despre lucruri ușor

de recunoscut, despre străzi în paragină pline de gunoaie, tarabe în dezordine, câini vagabonzi care te latră, vor să te muște și apoi te imploră să-i ierți“, programa analitică cerută de Universitatea Apollo pentru cursul de trei discipline la un loc (literatură română, literatură universală și teoria literaturii) este scrisă cu multă ușurință pentru că nu e greu „să înșiri prostii“, să devii „peste noapte profesor universitar“ ș.a.m.d.

Cartea, concepută ca un experiment literar al cărui punct de plecare este **Lolita** lui

Nabokov, după mărturisirea autorului, conține, bineînțeles, elemente comune cu modelul (structura formală în două părți, plimbările, descrierile, atenția pentru detaliu, pasiunea situată cumva în afara posesiunii fizice, mai mult la nivel mental, ca obsesie, variațiile de tensiune epică ș.a.). Pomind de la pretextul unei relații colorate erotic, înfiripată între „«un tată și o fată»“, „cu obligația ca tatăl să aibă grijă de fata lui tot timpul“ („voi rămâne protectorul tău de-ar fi să trec prin foc și apă“, spune personajul din **Lolita**), autorul duce la bun sfârșit încercarea de rescriere a unei povești care „s-a mai întâmplat până acum de miliarde de ori“. Modalitatea de a o face poartă însă marca autenticității lui Mihai Zamfir; volumul de față nu este deloc o copie mai palidă a unui model de succes, așa cum s-ar putea crede, ci este de fapt o altă operă cu nimic mai prejos decât originalul apărut în Franța în urmă cu aproape o jumătate de secol.

O dragoste târzie poate fi un aspect biografic interesant în viața unei personalități, un motiv de ironie în comedia bulevardieră ori o temă de roman cu succes garantat. Pentru un bărbat trecut de 50 de ani, iubirea unei tinere este un fapt incredibil, tulburător și fascinant, așa cum reiese și din ultima carte a lui Mihai Zamfir, **Fetița** (Iași, Editura Polirom, 2003, 279 p.). Aici, Raluca Bratu, de 23 de ani, studentă la Facultatea de Litere, este atrasă de versurile lui Ioan Pavel, poet care de douăzeci de ani nu a mai scris nimic, ajuns la vârsta de 55 de ani, pensionat la cerere, după o viață de angajat la Biblioteca Academiei.

Diferenței de vârstă și de statut intelectual dintre cele două personaje i se adaugă și cea socială. Fata are o proveniență modestă, dintr-un fel de suburbie piteșteană, Liteni; este ambițioasă (un 9 la un examen înseamnă pentru ea o depresie de câteva zile), dă meditații la domiciliu oriunde are o ofertă, nu are niciodată bani, își dorește o poșetă, o pălărioară sau niște cărți, se îmbracă ieftin, hoinărește vara cu prietenii ș.a.m.d. Pavel are o altă ascendență, e aristocrat până în vârful unghiilor și ține să o și arate, nu se mai ocupă cu nimic în afara lecturii, are atât de mult timp liber că nu știe cum să și-l omoare și se simte foarte singur.

Deși aparent totul îi desparte, totuși cei doi au o preocupare comună, lectura, în sălile Bibliotecii Municipale. Un intelectual format și unul în devenire se întâlnesc, deloc întâmplător (fata avusese grijă de toate) în acest spațiu, singurul care estompează diferențele

opinii

de orice fel dintre cele două personaje și care face deci posibilă apropierea și constituie apoi locul următoarelor întâlniri. De aici, începe o relație ciudată, plasată la un nivel de sufocantă intelectualitate, concretizată apoi în plimbări lungi, cu metroul (prin colțurile Bucureștiului) sau pe jos (prin centru): „Când stă de vorbă cu fata, se plimbă cu ea în neștire, parcă goniți din urmă, corpul lui face efortul de a părea tânăr, de a nu fi ridicol alături de adolescenta lui tovarășă, mintea și mușchii îi trăiesc într-o alertă fericită“.

Lipsită de perspectivă, după cum se întâmplă în asemenea cazuri, relația stabilită este totuși acceptată de fiecare ca un dat divin. Pentru ea e o minune că poate cunoaște omul din spatele poetului (îi vorbește tot timpul la plural), pentru el e un miracol să fie iubit de o „fetiță“, deși amândoi își dau seama că toate acestea frizează într-un fel moralitatea (așa cum este înțeleasă de ceilalți). Tocmai pentru că nu este decât o iluzie, această relație este trăită frenetic, nimic (un gest, un cuvânt, un zâmbet) nu se pierde, totul este absorbit în sufletul celuilalt. Fiecare simte că trăiește experiența unică: „Sunt sigură că așa ceva mi se va întâmpla doar o dată, acum.“ Sau: „Mi-ai oferit cel mai mare cadou pe care-l poate primi un bătrân“. Este un eros sublimat, fără nimic vulgar, o iubire livrescă, plasată mai mult în spațiul literaturii decât în al realității imediate, chiar dacă cei doi se plimbă pe străzi și el pare foarte atent la amănunte meteorologice sau arhitecturale (care amintesc de romanul **Acasă**). Amestecul de ștrengărie și luciditate din comportamentul fetei îl fascinează pe poet. Se lasă prins în mrejele iubirii ca un adolescent, cu oarecare naivitate; dacă la început crede că e doar un joc pe care-l poate întrerupe oricând dorește, mai târziu, își dă

Trecere

Văduvită-s de gesturi
și întâmplări
poemul (sau Îngerul)
îmi umple cu viață odaia

respir cu toate luminile dinlăuntru
aprinse
ordinea lumii o recompun
în sintagme
până la lacrimi cuvântul îl storc

timp transparent
cu frigul pe el
o noapte
cât o mie și una de nopți

Duminica Floriilor

Fragede crengi
de Florii

aud încă neîmplinite
culori
văd sunete limpezi

în verdele crud
somnul meu e grădina
ce știe să mântuie

riduri dispar

mai dulci ca oricând
ascuțite dorinți
îmi piaptână zorii

Doi

Mâinile mele
știu ce gândești
în gesturi perechi
ne trecem orele
zilele
albele nopți dislocate
din cumpăna lor

esența unei nevroze
distilată mereu
în privirea ce nu poate minți
sprijinită pe golul din fraze

Memento

Altădată
știam desluși textele mării
între coperte -
pline de viață cuvinte

seara lăcrima liniștită
la mal
aurul crud
nesfârșite vocale

înțelepți ai adâncului
cu mesaje stârneau
algele piatra
mărunta mea teamă

în chenarele reci
se putea citi viitorul

Mai

Cum mă arunc în acest mai
cu lumină pentru săraci
cu arome strivite
în scrâșnetul ploii

orașe prelinse
în absența unui anotimp
mai decis
simt cum cerneala umbrită
a serii
mă dușmănește

câte măști va trebui
să-mi asum
câte voci
sufocate în vocale

iată norul își stinge pe mine
o lacrimă

Figuri impuse

În fața ochilor
mereu o capcană albastră
poate marea dă năvală
în pupile

ce faci cu acești iriși enormi
ei folosesc să mai uiți
să aluneci în ploile gri
în cuvinte mai reci

mariana filimon

cu zăpezi colorate înfrunți
anotimpuri uscate
pe trotuare nu cresc ierburi
ci pietre vetuste

mărul rostogolit în țărână
capul însângerat al iubitului pare

strident mozaic
strânge lumea în cutele ei
până când o lumină de gheață
mântuie febra

Amurg

Se înserează
în vase tablouri
și cărți

stele întunecate se desfac
pe rochia mea
sommoroasă

cerneluri frumos colorate
flămânde
gata să-mi rescrie tăcerea
singurătatea
viața trecută

litere albe litere negre
compoziții sfioase
geruite
fără întoarcere întâmplări

Căderea măștilor

Orașul de la Despicătură: pe două părți apă și o bucată strâmtă de pământ de forma unui pește, pe care oamenii respirau, iubeau și câte o dată mai și mureau. Era ca și cum întregul loc subzista prin grația zeilor.

Când sosise, la miezul nopții, în stația de pe malul opus al râului, orașul era acoperit de o pătură groasă de ceață. Riksha își făcuse cu greu drum pe străduțele înghesuite de casele supraetajate, aplecate către Brațul Drept, unde stia un hotel recomandat de Guruji. Noaptea era mai groasă în partea aceasta de oraș. Toți locuitorii dormeau profund; câteva perechi de încălțăminte se rânduiau la intrarea principală. Toate păstrau ADN-ul etnic al purtătorilor lor: toate mărci barbare, unele moderne - altele demodate, oricum toate părăduite ca și cum ar fi văzut multe războaie ale civilizațiilor și ideilor. Unele se plecaseră în fața lui Dalai Lama, altele se aventuraseră în scuba diving în Noua Zeelandă, altele se impregnaseră de vibrațiile pozitive de pe terasele de la Machu Pichu.

O voce de pe balcon o întrebă ce caută și, după câteva momente de murmur în spatele ușilor frumos sculptate, două umbre o lăsară să intre la auzul numelui lui Guruji. Ușile se deschiseră într-un balcon invadat de ceață, pe când intrară în holul interior, care servea de cameră de oaspeți și salon pentru ocazionalele

cerneală proaspătă

expoziții de artă sau sală de spectacole, cum avea să vadă. Trecură printr-un șir de draperii masive către un coridor îngust la capătul căruia observă scările ce duceau sus, spre terasa plină de flori și rendez-vous, își alege camera de lângă scări, nefericită alegere, căci avea să fie vânată de curiozitatea servitorilor.

Toată casa avea un aer cosmopolit, în ciuda arhitecturii și decorațiilor autohtone, și un spirit căutat de ospitalitate dezinteresată îl făcea pe cel venit aici să se simtă în mijlocul unei congregațiuni de căutători ai desăvârșirii spirituale. Într-o seară, când se înapoiase, holul interior era ocupat de oaspeți străini și de câțiva localnici îmbrăcați bine. Stăpânul casei invitase un cunoscut artist să celebreze gloria apusului de soare. Un rapt de vocalize improvizate însoțite îndeaproape de eforturile prea versafilor instrumentiști. Vocalistul își însoțea urcușurile și coborâșurile liniei melodice de gesturi sugestive din mâini, grefate pe ritmurile cântecului. Degetele străpungeau aerul, conducând parcă sunetele în alambicările, scufundările, spărturile, ruperile, legările și din nou, unduirile lor, tâsnite din *rasa*, sau imaginația instantanee a cântărețului. Sprijinit și de suportul vizual, din nou *rasa*, adică simțul bunului ascultător, de data aceasta, era condus de acele gesturi ca de un toiag, pe calea acea mereu scurtoare a tribulațiilor senzoriale către marea concentrare.

Vijaya era așezată pe o rogojină, impunătoare cu numele ei ales, cu bărbia ridicată, ochii-i pătrunzători străfulgerând înăuntrul ființei sale, umerii aliniați și brațele alunecate calm în poală. Stomacul ușor pronunțat și praful de pe tălpi consacrau divina ei nepăsare. Celia o adoră din prima clipă și după concert se întoarse către ea, ca și când s-ar fi întors la Viața însăși. Iar aceasta știa totul: misterele studierii sanscritei pe lumea aceasta cât și pe lumea cealaltă. Celia se minuna de această stranie combinație de erudiție și convulsie spirituală, dar oricum îi căută avid compania în zilele ce urmau.

- Draga mea, cunoști cele două personaje ale romanului lui Hesse, *Narcis și Gură de Aur*: Narcis - călugărul perfect, cunoscătorul perfecționist de limbi clasice; pe de altă parte, imberbul Gură de Aur, care încearcă să se pună în acord cu exigențele limbajului purei observații. În final, acesta îi dezamăgește așteptările lui Narcis, de fapt Narcis îi relevă faptul că el este un lemn prețios, iar călugării/perfecționistii/sclavii științei nu sunt făcuți din asemenea material scump.

- Gură de Aur este de fapt un sculptor de excepție, murmură Celia cu glas scăzut.

- Exact. Numai sufletele mari sunt capabile să spună adevărul la vederea slăbiciunii discipolului lor.

Vijaya accentuă ultima propoziție și dintr-o dată se întoarce grav către Celia:

- Guruji te vrea pentru el însuși: are nevoie de discipoli spre a-și potoli foamea sa didactică.

- Ei bine, în cele din urmă, este un privilegiu pentru mine să lucrez cu un cercetător renumit ca el într-un domeniu atât de pușin cercetat. Întotdeauna l-am adorat ca pe un deschizător de drumuri în ceea ce va fi magnum opus a vieții sale, descoperirea ritualului *Athanhavedei I*.

- Hmm... Într-o zi am să-ți spun cum mi-a fost exploatată munca. Vreau să crez ceva ce nimeni să nu mi-l poate fura, ceva care să poarte semnul autenticității mele. Intenționez să scriu un roman. Deocamdată trebuie să-mi asigur o poziție socială acceptabilă.

Ultimele sale cuvinte aproape că se împrăștiară în aerul plin de mugete. Două vițele erau urcate și înghesuite într-un car mic și biciuite de un prăpădit cu pantaloni soioși, strânși pe fesele-i îndrăznețe. Înjură pe sub mustața șmecheroasă bietele animale care nu se supuneau mai repede ordinelor sale.

- Ca și cum nu ar fi de ajuns că ne supunem, unii nu au nici bunul-simț al pacienței. Vitele nu-și pierd niciodată calmul. Trebuie să existe și animale de jertfă pe planeta maimuțelor.

- Unii suntem folosiți ca niște vite de povară de alții, mediocri dar îndrăzneți...

- Uneori lipsa de putere e chiar preferabilă. Uite, există o demnitate în sărăcia lucie. Sărmanii de pretutindeni au același fel de a-și purta sărăcia, aceași credulitate și aceeași superficialitate. În fapt, libertatea îi absolvă de asumarea oricăror datorii. Privește acești sărmani sosiși aici, în orașul sfânt, cum ard toată ziua ca niște lumânări subțiate și îngălbenite pe *ghat*, căscând cât cerul. De câteva ceasuri, femeia aceea muncește de *ghatul* stîrb un cățui, cu gesturi prețioase, demne de chivotul lui David. Timpul lor se trufeste ritualic. Noi însă stăm prinși în chingile unor treburi în care toți zeii au murit.

Vijaya își încreți buza de sus în vreme ce enunța sentențios concluzia, gest care îi făcuse fața să arate ca o lună plină învăluită de nori, așa întronată cum era, așezată la capătul scării templului cu nouăzeci și nouă de trepte. Oare ce vină neștiută ținea pe acest înger legat de pământ? Întrebări de felul acesta aveau să o țină trează pe Celia mult după miezul nopții, când se afla singură și deprimată, goală într-o lume de spini.

„Trăiesc stupid și nebulos ca-ntr-un pântec gros, neprimitor. Vreau să tai și să curgă sânge. Să cadă măștile. Vreau să văd răciunea, zbârciurile și duhorile, putoarea de douăzeci de ani de mângălire. Urâsc pustiiul cuvintelor. Aș vrea să țip ca un șarpe în sasuri sau mai bine să croncănesc la hoit precum corbii. Să urlu surd în mine ca o piatră, miezuindu-mă cu inimă de mineral. Bălos ca seva lăptoasă a plantei ce duhnește să-mi curgă cuvântul. Mă săgetează un gând de roză, trandafirul de răsărit, soarele pe buză să se nască. Catifea în suflet, strigăt de brațe ridicat în sus, picături de găselniță dulce-amară. Fruct

julieta moleanu

dulce înghesuit în coaja crudă, lăptind fecund și spulberându-și bunătatea în afară. Surdul stăpânind acordurile muzicii, nebunul trebluind cumințeni, sinucigașul săltând în sughițurile vieții, întors din căscatul prăpastiei. Dumnezeu a creat caligrafia ca să ștergem cu ea. Să mă ierte Celestimea Voastră (aceste majuscule ridicate ca niște munți sunt departe de a le exprima katafatic, sunt doar o hipercorectitudine ortografică), dar toate crampele stomacale nu pot înghiți fluviul de izbeliști pe care l-a pornit nesăbuinta. Ta în mințile noastre. Răurile vor crește, vor da în pârg primăvara și vor îngheța în iarnă cumințindu-și spumuirea. Ajunge atâta restrîște, hotărâște o dată zăgăzuirea! Caută situ în pasta de pix și în cerneala proaspătă dacă mirosul de vechituri nu ți-a plăcut. Ți-au scris și Ți-au strigat. Ți-au implorat în majuscule sperioase de umbra lor atât de majusculă. Te băloșesc pentru că te simt singur în palatele celeste, pustii de albiciune, izbind zidurile în ecouri cu voce de tânăr vestejit, răgușit de neglăsuire. Te-ai smochinit ca o poamă nedorită... sau... poate că poama de pe creanga cea mai de sus. Ce fudulie că te pot băloși în atâta bogăție de scuipat și ce săcăială de șoarece prins de coadă cu un singur deget. Ce săcăire să simt bătaia tâmpelor Tale măsurând cuminte lespezile interiorului; privirea unui nebun întors în sine, răsturnând oceane ca să găsească ouă de struț, pierdut în sine și rece, nebănuitor de rău sau de bine, cu albul ochilor bulbucat și nesuspicios, cu gleznele umflate de atâta umblet și băjbăind în semne de sine înțelese.

După două ceasuri de somn obositor, gălceava cu sine nu se terminase, își puse hainele și ieși. Simțea nevoia să fie departe de zgomotul ce urma să se ridice din orașul încă adormit, așa că traversa insula către Brațul Stâng, unde se găsi dintr-o dată în sălbăticie.

Dimineața a debutat cu soare. Lotușii se desfăceau pe loc, odată cu nașterea soarelui din râu. Preludiul unei walpurgii a culorilor se anunța în vuietul valurilor, clipocitul nerăbdător al lagunei din apropiere și în foșnetul cocotierilor agitați de vânt. După care se auzeau pași de om pe cărările strâmte dintre palmieri și se aprindeau luminițe din loc în loc, care risipeau negurile pădurilor de cocotieri.

Se auzea *taraisul* plaselor pescărești pe nisipul malului, purtate de umbre iesite din întunecimi. Pielea cafenie cu reflexe albastrii lucea în pâlpăirea difuză a ochiului matinal conturând doar siluete umane. Plasele erau scoase din apă și târite pe nisip, manipulate de siluetele cafenii cu două odgoane groase. Erau plasele de captură a peștilor, lăsate de cu seară în râu. Cred că era o captură uriașă, deoarece umbrele se înmulțeau, pescarii strigau după ajutor și din umbră țâșneau tot mai mulți, siluete mici de copii, subțiri de

(continuare în pagina 10)

femei. Se așezau cuminiți în spatele ultimului și primeau a trage de cele două odgoane.

Își încordau mâinile, în tragere și își propteau picioarele în nisip. Corpul încordat ca un arc se destindea din față spre spate. Deja lumina începea să se împrășteie și siluetele acestea, moțând ca niște marionete pe sfoară, prindeau culori, *sariurile* femeilor colorate în nuanțele violente ale Orientului și *dothiurile* bărbaților cu poalele nidicate până la genunchi și prinse în brâu. Copiii erau goi-puşcă. Acum se vedea limpede cum toți acești oameni aveau un ritm, o uniformitate a mișcărilor, același timp pentru aplecarea și încordarea spre spate a trupului. Sunetele deveneau deslușite; conducătorul coloanei intona anume acorduri impunând mișcarea transmisă celorlalți, precum toba ritmul în gesturile sclavilor de galeră.

Ceilalți îl urmau întocmai, răspunzând strigărilor scurte și cu voce înaltă prin tragerea odgonului, cantilenărilor cu glas scăzut prin relaxarea trupului și proptirea mai sigură a tălpilor în nisip. Apoi, „hoalt...” și ritmul se instaura în mințile lor, făcându-i să se miște hipnotic, parcă. Monotonia nu putea surveni, căci conducătorul grupului, de acum al corului, schimba ritmul, nu atât de dragul esteticii, cât mai ales de întetirea sau îndesirea mișcărilor cerute de captura vie din plasă. Din vreme în vreme, monstrul apelor, așa, ascuns sub noianul de valuri și împletit cu stufăriș și pământ, îi trăgea spre râu pe bieții-pescari ce abia reușiseră să-l clinească câțiva metri din străfunduri. Dintre colibe alergau alte trupuri cafenii, zvelte și aproape despuiate de haine, și se rânduiau, și se trudeau la povara odogonului.

Celia nu mai avea răbdare să aștepte finalul

cerneală proaspătă

acestei istoviri-ritual, poate izbânditor; timpul se lătea, oricum momentul intervenise în viața ei târându-se pe pământ. Se înapoie grăbită pe Brațul Drept și o găsi pe Vijayade trezită de curând în camera ei.

- Vijaya, draga mea - începu ea, atârându-și speranțele de buzele acesteia -, vorbești ca și cum ai ști totul despre mine, de ce m-am născut și ce m-a adus aici.

- Și dacă ți-aș spune că ești sora mea astrală și că până acum te-ai înfruptat din același destin de care am avut și eu parte când aveam vârsta ta?

Celia zâmbi sarcastic și *fulmină* imediat văzând că e pe cale să piardă partenera unei discuții.

- Și în cele din urmă... ce te face să crezi că sunt poetă?

- Fiecare caută să-și facă scurtături în viață spre a-și atinge scopul, urmărind doar acțiuni care implică efort minim. Cumva, această a doua lege a termodinamicii nu se potrivește în conștiința poetului care ia viața în piept, în toată goliciunea ei. Dacă nu ai fi fost poetă, fără îndoială, ai fi fost mai fericită! Mai departe, cel care înțelege lucrurile în profunzime are un fel de jenă... ca aceea când știind prea mult te stânjenește: fie riști să pari stupid, fie ți-e teamă să nu pari arogant. Această jenă te împiedică să exprimi lucrurile în profunzimea lor. Considerente ca acestea te fac poetă doar în mîntea ta.

Vijaya avea să-i picteze dragostea cu nostalgia iar într-o zi îi sărută mâinile în vreme ce trenul ei se îndepărta din gara scundă de pe malul opus Orașului de la Despiciatură. Celia, împărțită între bătăile de *tabla* și lecțiile de pictură, își ascunsese timiditatea și sicitatea academică sub refrenul „Nu am vreme”. Oricum, vechea moschee nu mai văzuse niciodată asemenea ochiri de dragoste furată pe platforma întinsă de la baza minaretelor sale.

Când rațele mor

Acum se spune despre acel vânător că ar fi împușcat milioane de rațe, că ar fi făcut prăpăd și că nici un măcăit nu mai stârnea liniștea mlaștinilor, nici nu atingea în vreun fel viața peștilor și a broscuilor de pe întinderile de lîntiță și trestii care mărgineau așezarea. Pe atunci, nu se spunea astfel, Vânătorul era cunoscut numai ca un om cu noroc la rațe și pe care multă lume îl invidia pentru numeroasele înaripate care, umplute cu paie, își roteau ochii galbeni de sticlă galbenă în încăperile locuinței sale. Și era adevărat că alicele lui nu cădeau niciodată în gol, era adevărat că niciodată câinele său nu se întorcea fără de pradă în bot.

Omul nu era vânător de meserie, ci un individ oarecare ce însoțise cândva un prieten prin mlaștină în zorii zilei și își încercase și el norocul cu pușca aceluia amic care purta bandulieră și cizme înalte, cumpărate special pentru vânătoare, fluier de ademenit zburătoarele și mânuși scumpe, iar ai cărui câini, aleși pur-sânge cu grijă, erau cele mai ascultătoare dobitoace, învățate să aducă stăpânului tot ceea ce armele sale, multe și scumpe, puteau nimeri. Omul nostru nimerise atunci, cu pușca prietenului său, toate rațele pe care le luase în cătare, iar câinii acestuia li le aduseseră pe rând. Prietenul a crezut la început că le nimeriseră împreună, dar și-a dat seama, chiar fără să compare muniția, chiar fără să recunoască, de faptul că ageamiul de lângă el fusese cu norocul. Norocul începătorului, desigur, îi spusese că, fiindcă cine și-ar fi putut închipui că un burghez cumsecade, unul care nu a mai pus degetul pe trăgaci de la serviciul militar, nimereste fiecare măcănită de pe înaltul cerului? Și păru că are dreptate acest prieten când, după o vreme, îl invită din nou, de astă dată ca să împuste iepuri, dintre care omul nostru nu nimeri decât, cu chiu cu vai, unul singur. Ceva mai târziu, amicii încercară și cu fazani, dar rezultatele, din ce în ce mai proaste, ale celui și neîndemânarea sa vădită mai-mai să îl convingă pe vânătorul învechit să nu-l mai ia cu sine.

Când s-au reîntâlnit, mai degrabă pentru a alunga singurătatea bălții, din nou la vânătoare de rațe, veșnicul începător nu irosi însă nici un glonte. Păsările păreau cuprinse de tremur și însuși vântul arăta ca și cum nu le-ar mai fi purtat aripile pe mai departe când omul nostru se apuca să le țintească. Cădeau zburătoarele grase, una după cealaltă, iar câinii nu pridideau a se mai duce după trupurile lor împănșate. Cădeau rățoi cu țeasta albastră, cu moțuri albe sau cu pene verzi, cădeau rațe cenușii și cădeau din cele frumos colorate ale căror nume doar vânătorul experimentat le știa. Cădeau exemplare banale și din cele rare, bătrâne și grele sau ușurele, tinere de-un an. Iar cei doi prieteni nu încetau să se mai mire de neobișnuitul noroc al zilei.

Însă lucrurile mult nu puteau să stea așa. Prietenul cel cu puști dichisite și câini mulți, după a treia sau a patra încercare, se sătură de ȳciugaș de rațe, iar acesta, la rândul lui, nu mai avea nici o plăcere în a trage după fazani, prepelițe și iepuri, din care numai arareori cădea vreunul. Așa se face că, într-o zi, își cumpără o pușcă veche și, câteva luni mai târziu, primi de la un văr un câțel metisat pe care l-a învățat cum s-a priceput el mai bine să alerge după rațele care cădeau din cer și să i le aducă. Omul atunci a început să plece singur în zori de zi pe baltă împușcând măcănitătoarele care păreau că stau în bătaia țevilor sale de parcă ar fi încremenit în plin zbor de câte ori ochii săi liniștiți se îndreptau asupra vreuneia.

Cei pe care i-a luat cu el în aceste expediții și-au găsit, încetul cu încetul, pretexte bune pentru a nu-l mai însoți, întâi pentru că mult prea rar ajungea vreunul cu vânat acasă, apoi, fiindcă

omul, cu pușca lui veche pe braț, stârnea, pe când călcau prin mlaștini, un fel de neliniște greu de înțeles asupra căreia nimeni nu zăbovi, cum nu zăboviră nici asupra zămbetului lui ce se ivea de câte ori țevile i se ridicau încet spre stolul care își lua zborul chiar atunci.

Lăsat în singurătatea sa, vânătorul descoperi că rațele puteau fi vândute bine, pentru carne sau pentru pene, să fie mâncate sau împăiate, disecate ori păstrate și, în lungul anilor ce trecură, se lăsă de orice ocupație ar mai fi avut și rămase la pușcă, gloanțe și carne, aducând de fiecare dată maldăre de înaripate acasă.

Pe cele mai grase și tinere totodată i le gătea o bătrână din vecini. Pe cele mai arătoase învățase sale împăieze singur după ce le curăța de intestine și organe și le vindea la fârg sau, în anii de pe urmă, celor care de-acum îl căutau acasă anume pentru asta.

Pe măsură ce timpul trecea, casa se umplea de rațe cu ochi galbeni care, nemișcate de pe policioare și din colțuri, își priveau stăpânul cum vine cu tolba plină, cum vinde, cum doarme sau cum își cheamă câinele în zori după ce ultimele pregătiri de vânătoare erau gata. De prin colțuri și de pe policioare îl priveau venind și plecând, mâncând supă de rață, friptura de rață, tocana de rață și toate celelalte feluri pe care bătrâna care-i ținea gospodăria i le făcea în vreme ce acela lipsea.

Până în ziua când vânătorul despiceă pe masă rățoiul cu pene verzi pe care urma să-l împăieze. Îi scoase pipota și inima, plămâni și intestinele, în fine se pregătea să extragă și cei doi ochi negri opaci pe care furnicile deja năvăliseră fiindcă se învățaseră că, pe masa aceea, se găsea mereu ceva proaspăt de mâncare.

Când ajunse însă la ochi, pe masă, și de pe masă pe podele, ceva se rostogoli cu zgomot, iar omul rămase o vreme nedumerit privind ceea ce se rostogolise pe jos și care era un mic ochi de sticlă, similar aceluia gata pregătiți de el într-un borcan.

După câteva clipe vânătorul, spunându-și probabil că ochiul fusese înlocuit, că era neatent, că ajunsese să lucreze atât de mecanic, încât etapele operației nu i se mai fixau în minte, că nu le mai executa gândind și că, la urma urmelor, cine știe unde-i fusese capul. Însă și din cealaltă orbită a animalului se rostogoli ceva greu pe masă. Abia îl prinse înainte de-a cădea pe podele și-și spuse că să fi înlocuit ambii ochi fără să știe parcă nu-i venea a crede. De altfel, aceștia nu erau întocmai celor pregătiți alături, cât numai să-ntindă mâna după dânsii. Erau ceva mai mici și mai negri. Galbenul strălucitor și firele vopselei din interior erau estompate.

Vânătorul îi puse la locurile lor, deschise pasărea la uscat, după un timp o umplu chiar cu paie, și încercă să uite întâmplarea. Dar lucrul se dovedi mai anevoios decât se așteptase, nu fiindcă s-ar fi încăpățânat să dezbată dacă era memoria lui care-l înșelase sau nu, ci pentru că, a doua zi, o altă pasăre avea ochii de sticlă. Deja, la capătul sezonului, toate rațele pe care le aducea acasă aveau aceiași ochi mici, ceva mai întunecați, puțin diferiți de aceia din borcanul lui. Că de sticlă erau, și nu din alt material, se convinsese ducând câțiva în oraș, la cel mai apropiat bijutier care îi confirmă ea, fie ei și foarte frumos lucrați, ochii aceștia erau din același material cu aceia cumpărați de la gablonțuri en gros. N-a îndrăznit vreodată s-o întrebe pe bătrâna care-i făcea de mâncare dacă și pasările date spre a le găti aveau astfel de ochi, dar fie nervozitatea sa crescuse peste măsură în acest ultim sezon, fie că judeca lucrurile bine, de la o vreme, începu să aibe senzația că ea îi ascunde ceva.

De asta, sau poate numai din rutină, când primăvara își începu sezonul, plecarea nu i se

nora vasilescu

Apartament de despărțit

Venea din ce în ce mai rar. Ea pricepuse că numai alcoolul îi mai dădea puterea să revină într-o casă în care niciodată nu fusese pe deplin primit, într-o casă în care nu se știa iubit, într-o casă despre care pierduse deja speranța că ar mai putea vreodată deveni „acasă”. Venea, prin urmare, clătînându-se vag, în starea aceea în care minunatul lui discurs, nucleul însuși al iubirii împărtășite, era redus la trei, patru fraze care, ciocnindu-se, fragmentându-se una pe cealaltă, se repetau ca o cateringă a cărei singură melodie a rămas cu dinții ruși. Cam pe-atunci în ea începuse să se instaleze mânia. Adâncă, irațională, orbitoare și insistentă.

Până atunci era numai mila încetă-n iubire care sfâșie esofagul, arde stomacul și încordează mușchii brațelor care ar vrea să mângâie chiar dacă nu au ce, sau de ce, sau e oricum prea târziu. Frazele, întotdeauna aceleași, aducând moartea atât de aproape că o auzai foșnind prin bale de nu senzația de cadavru te înspăimânta, ci de-a dreptul aceea de parastas pustiit, de cruce privită de jos, de la baza firelor ierbii. El, cu fruntea aproape de piept, zăcea îndelung, ori câteodată, pe câte-un fotoliu a cărui tapițerie o frământa agățându-și greutatea de brațele de lemn, singur cu toată prezența ei înghețată pe canapea, alternând între reproșurile întotdeauna la fel formulate, cuvinte pentru dragostea pe care el o credea neîmpărtășită și mereu, din nou moartea, atât de aproape că ai fi crezut că se și înființase, plictisită să mai răscoale lucrurile prin sertare, atunci când, într-un final, se lăsa dus în dormitor unde cădea cu fața în jos de-a curmezișul patului ca și cum nimeni n-ar mai fi avut loc acolo, ca și cum acele așternuturi, salteaua aceea îl atrăgeau spre străfunduri.

Milă și durere era atunci în fața neputinței lui complete de a se apăra, de a face în fine o coajă pe care lumea să alunece, pe care lumea să n-o pătrundă cu privirile sale, coajă ca noi toți. De aici tăcerea. Fiindcă inutil ar fi fost - și se dovedise cu nenumărate ocazii - să se aperse de cel care venea să o acuze, să încurajeze pe cel care provoacă moartea dintr-o asemenea proximitate că mirosurile lui se ating, li se amestecă până când cuvintele înseși sunt moartea care se scoală de prin colțuri și debarale, explodând în fiecare sunet care rănește atmosfera.

Inutilă și apărarea în fața reproșurilor care nici nu așteptau răspuns și nici măcar nu acceptau recunoaștere. Reproșuri care se ciocneau, se combinau, se urmăreau și care, lucru știut deja, nu încetau până ce un anume resort interior se relaxa, ori, poate, până ce era și el, așa cum era ea pe canapea, covârșit de sentimentul celui inutil, ori, încă, poate, până când alcoolul și celula intrau în combinația optimă ca să adoarmă odată cu durerea lui.

Nu că s-ar fi învățat toate acestea pe loc. Certuri la perete, cuvinte care nu se schimbă, ci se dă cu ele de-a azvârlita de-a curmezișul salonului, taine și resentimente, priviri și minciuni, toate traversaseră rând pe rând dreptunghiul camerei galbene. Furia avusese loc să crească, să dospescă fără ca mila, iubirea și nici măcar rațiunea să o fi bănuțat cum se umflă în propriile găuri, cum umple interstițiile, mai ales acelea dintre încordarea mușchiiului a mângâiere și absența celui gest, oprirea lui înainte de a se termina primul centimetru al cursei brațului.

Și lumina albă a becurilor economice, și poadeaua înnegrită urât păstrau semnele acestor seri dincolo de cele douăzeci și patru de ore, ci necesare pentru a-și dezumfla pernele plânsului de peste pleoape, pentru a lărgi crăpătura usturătoare prin care, a doua zi, lumea se întrezărea vulgară, agresivă și tăioasă. Păstrau atât de bine moartea lui și tăcerea ei, reproșul și distanța, încât părea să nu fi venit niciodată nimeni în acel apartament de despărțire.

Și, cu toate acestea, venea. Venea chiar deodată cu pașii lui îngâlați, venea mirosul aceluia corp greoi, veneau porii lui deschiși larg să elimine alcoolul, venea căldura pielii de pe degete, a umerilor. Venea tot. Și asta o știa numai ea după ce el cădea răsturnat ca o statuie într-o zi de revoluție, de-a curmezișul patului celui lat, în somnul închis al chimiei propriului corp. Și nici măcar ea n-o știa decât după o oră sau două de vegheat în salonul cel galben, când, după ce pleoapele i se umflau roșietic, și furia, și mila începeau a se destrăma istovind plânsul, istovind răul, lăsând-o o simplă femeie al cărei bărbat, anesteziat cine știe cum, a cărei iubire zace nemișcată în camera de-alături. Și, departe de durere, frică și milă, femeia liberă de viitor, de moarte și reproș se strecura neîndemânatic într-unul dintre colțurile de așternut rămase neocupate. Se strecura să doarmă sau măcar să-și întindă trupul istovit de spasmele plânsului singuratic.

Sau așa își zicea, cel puțin, fiindcă, până la urmă, căutând căldura ca un sugar care băjbâie după sân, își lipea tălpile de picioarele lui, sau își apropia brațul de câte-o mână abandonată, înghițându-i respirația groasă, mâncându-i-o aproape și deja așteptând să se întâmple miracolul care se lumina de fiecare dată pe dedesubtul pleoapelor îngroșate în căutarea unui somn ce nu avea să vină decât spre dimineață, la o oră sau două înainte de scularea lui intempestivă.

Și miracolul era întotdeauna același. Blând ca o filmare cu largi perdele albe, mâinile lui se

cerneală proaspătă

întorceau ca în primele zile să-i povestească despre propria ei carne, cuvintele lui care muriseră de pe vremea când încă nici nu se cunoșteau bine îi mângâiau sânii și buzele, în vreme ce picioarele îi erau desfăcute cald spre a vedea, a simți, a face lumea aceea nouă pe care și-o promisese unuia altuia, peste ale cărei rămășițe degetele ei în întuneric aduceau singure explozia, viața pe care nu și-o îngăduise, în care încrederea ei nu se pusese niciodată cu desăvârșire, pentru care nu voise să lupte. Și, curios lucru, momentul acelei eliberări, jumătate lacrimă, jumătate întuneric, o făcea fericită, chiar dacă ar fi dat nici ea nu știa cât să poată împărtăși bucuria aceluia, singurului care o prilejuia.

Omul adormit de-alături, acel bărbat al ei pe care, respingându-l, tot nu știa cum să-l gândească altfel decât al ei, zăcea răsturnat ca o statuie grea în combinația tăcută a celui cu alcoolul însă, în somnul acesta neverosimil, de fiecare dată mai rău, mai departe și mai înrudit morții care foșgia încă prin bale, devenea în fiecare dintre aceste nopți iubitul de la începuturi, cavalerul fără teamă și fără apărare, care ar fi trebuit, în visele ei, să o ia cu totul de pe acest pământ, într-un univers care se prăbușește în jurul patului nupțial, pentru totdeauna nupțial, al lor, cei care ar fi născut atunci (și care continuau să-o facă noapte de noapte) universul cel nou, strălucitor și ud încă de curățenia sa, acela pe care nici unul dintre ei nu l-au văzut dincolo de pleoapele umflate peste globi.

Diminețile îl vedea venind cu ceașca de cafea. Prea devreme pentru orele ei, prea devreme să poată spune ceva din duioșia strânsă peste noaptea care a trecut. Prea târziu deja pentru umilinta lui de-a se găsi într-o casă în care niciodată nu fusese pe deplin primit, într-o casă în care nu se știa iubit, într-o casă despre care pierduse deja speranța că ar mai putea deveni vreodată „acasă”.

mai păru un eveniment atât de important, iar răsăritul deasupra bălților îl lăsa mai degrabă cu un frig băgat pe sub piele de care doar cu greu se scuturase acasă, după ore petrecute în fața frumoaselor exemplare cu ochii gata înlocuiți. Mergea ceva mai rar acum, dar rațele continuau să i se arate ca nemișcate personaje de acuarelă de îndată ce cătarea puștii sale le încadra privirii.

Când a desfăcut primul rățoi care avea abdomenul gol, s-a ridicat și a început să se plimbe cu pași mari prin încăpere. Pasărea nu mai era caldă, desigur, dar nici pielea n-o avusese desfăcută, cu atât mai puțin oasele sternului. Cu toate acestea, înăuntru, corpul era curat, chiar uscat în bună măsură, iar organele lipseau cu desăvârșire. Sezonul era la început și, exact cum se temuse, tolba lui avea serile măcar una, două astfel de rațe, cu penele colorate, cu ochii mici, de sticlă și goale pe dinăuntru. Când toate rațele de peste zi s-au dovedit a fi eviscerate, omul și-a chemat câinele în curtea din dos și l-a omorât cu un glonte mare, ca pentru urși.

Însă la vânătoare tot a mers, culegându-și singur câtă pradă putea dintre ape. Venise din nou toamna și prea stătea vânatul măcănit nemișcat în aer de îndată ce ridica dânsul pușca de peste braț, prea mergeau gloanțele sale drept și fără de greșală în corpul, gol sau nu pe dinăuntru al rățoilor cu pene verzi, moțați sau cu țeastă albastră. Prea stătea aerul nemișcat de fiecare dată când ochiul său se aținea asupra cârdurilor sale.

Când însă a venit acasă cu prima rață umplută cu paie, omul a lăsat-o pe masă deschisă, așa cum rămăsese și s-a dus la culcare. A doua zi în zori era din nou pe baltă. A ridicat țeava și cârdul a înlemnit din nou în aer așteptându-l, dar el a rotit patul puștii și, cu grijă, a lipit gura de foc acolo unde i se nchidea arcul sprâncenelor.

Familia a angajat-o apoi pe aceeași bătrână să-i curețe casa. Dar aceasta, după o zi sau două de muncă, și-a luat câmpii bălmăjind că ochii galbeni ai măcănitorelor nemișcate de pe polițe și de prin colțuri se întorceau după ea îngrozind-o. Casa a rămas atunci nevândută și nici o rudă nu a mai venit dintre cele care se gândiseră că unele mobile și unele covoare, poate chiar unele măcănitore împăiate le-ar fi de folos în gospodărie. Peste iarnă trebuie să fi crăpat câteva țevi prin pivniță fiindcă igrasia se vedea cum urcă de-a lungul pereților. Pe sub streșini toată primăvara se foiseră rândunelele și cuiburi multe înnegriseră zidurile. Toamna, târziu, înainte să înceapă a ploua mocănește, înainte ca sezonul să reînceapă, casa a luat foc, iar unii vecini, dintre cei mai bărfitori, au spus că, până s-ajungă pompierii cu sirenele lor, în noaptea aceea, sute de măcănituri furioase s-ar fi auzit împletindu-se dinspre casa vânătorului, de parcă toate bălțile, cu lîntița și trestiiile lor, toate mlaștinile care mărgineau așezarea și-ar fi vărsat vânatul în curtea aceea.

matei vișniec:

Teatrul nu înseamnă numai succesul garantat, ci și frământare, șansă, generozitate

Marinela Țepuș: Veniți destul de des în România. Ce vă aduce aici: nostalgia? evenimentele culturale?

Matei Vișniec: Sunt mai multe lucruri pentru care simt mereu nevoia de a mă întoarce în România. Pe de o parte, pentru familia, fetiță și chiar pentru mine însumi, pentru rădăcinile mele - nu se separă nimeni așa de ușor de țara în care s-a născut, iar eu am trăit aici până la vârsta de 31 de ani, cam o jumătate din existență, dacă mă gândesc bine -, și, pe de altă parte, din motive profesionale. Cu aceeași dragoste vin și pentru că mă interesează tot ceea ce se întâmplă în România din punct de vedere cultural. Am venit, adesea, pentru festivaluri de teatru ca cele de la Timișoara, Iași, Sibiu. În vremea din urmă s-a întâmplat să vizitez România de două-trei ori pe an.

M.Ț.: Sunteți foarte sociabil, așa că jurnaliștii vă iau cu asalt. Cum vă împărțiți viața privată cu cea socială? Mai aveți timp și pentru dumneavoastră?

M.V.: Încerc să navighez cum pot pe aceste ape. Nu mă plâng. Mi-am asumat o astfel de viață. De altfel, nu e bine să ajungi la concluzia megalomană că ești prea asaltat, pentru că s-ar putea să nu te mai caute nimeni și, astfel, ajungi la depresie. Așa că prefer să fiu depresiv pentru că sunt prea des căutat, decât pentru că nu aș mai fi deloc. Pentru mine sunt foarte importante contactele cu profesioniștii teatrului și știți, desigur, că profesia de dramaturg este una destul de specială. Nu depinde doar de noi înșine pentru ca opera să ajungă pe scenă. Piesa reprezintă doar piatra de rezistență pentru ceva care se construiește mai târziu. Uneori, cu ajutorul hazardului, a unor întâlniri întâmplătoare; alteori, datorită căutărilor sistematice a unor regizori interesați de texte, a unor teatre permea-

bile la scrierile noi. Sunt mii de piese bune care dorm în sertare, pentru că autorii lor nu știu să-și cultive imaginea, nu știu să-și ofere creațiile. A fi dramaturg înseamnă altceva decât a fi romancier. Nu e suficient doar să scrii, să editezi și să lansezi o carte, după care cititorii o vor cumpăra pentru a o lectura în singurătate. Piesa presupune un public reunit într-o sală de spectacol, cu o anume stare de spirit, iar provocarea acestei întâmplări extraordinare depinde și de capacitatea autorului de a se lupta să existe.

M.Ț.: Sunteți un dramaturg foarte jucat, în țară și în străinătate, în orașe mai mari și mai mici. Sunteți foarte căutat de tineri. Știu că sunteți și foarte generos cu drepturile de autor. Nu vă temeți de o uzură prematură a textelor dumneavoastră?

M.V.: Nu mă interesează să câștig din teatru. Trăiesc foarte bine din slujba mea de ziarist la Radio France International. Sigur că nici nu am dreptul să spun că drepturile mele sunt "0", pentru că "familia" dramaturgilor trebuie și ea apărată. Să nu uităm că un scriitor muncеște ca oricare altul și e normal să fie plătit pentru ceea ce face. Dar, întotdeauna, negociez în funcție de instituția care-mi propune o colaborare. Nu pot cere bani de la UNATC, de pildă. Când e vorba de teatre mai bogate, negocier. Le spun să-mi dea măcar cât trei pensii de-ale mamei mele, care, vă asigur, este foarte mică. Așa că nu cer nimănui o sumă uriașă. Este mai mult o chestiune de principiu: "confreria" autorilor dramatici trebuie să-și mențină demnitatea, ca să zic așa. Eu fac parte din mai multe asociații profesionale. În Franța sunt membru al Societății Autorilor și Compozitorilor Dramatici și, la început, am semnat un contract prin care m-am angajat să nu renunț niciodată la drepturile

de autor, pentru că cel care-și dă pe degeaba piesele destabilizează întreaga piață. Așa că, acolo, negociază pentru mine agenția societății. Am agenți și în alte țări, cum ar fi: Germania, Țările Nordice, Italia, Turcia. Situația se prezintă diferit de la o țară la alta. Sigur că în România n-am să pot spune vreodată: "Nu pot, nu accept, nu dau!"

M.Ț.: Și despre posibilitatea ca textele dumneavoastră, fiind prea jucate, să se demonetizeze?

M.V.: Nu cred să se întâmple, pentru că sunt jucate de generații noi, care n-au cunoscut precedentele creații. Sunt încântat să văd cât de mult îmi joacă studenții de la UNATC piesele. Au fost cel puțin patru în ultimii doi ani: **Trei nopți cu Madox, Teatru descompus. Omul cu o singură aripă, Mașinaria Cehov.** Și acești tineri s-au dovedit a fi

foarte talentați. Cum să nu mă bucur văzând cum ei redescoperă un teatru pe care eu l-am scris acum 20 - 25 de ani!

M.Ț.: Când în România nu prea era permis să fie jucat...

M.V.: Exact. În același timp, mă bucur că sunt jucat în diferite orașe, așa că spectacolele nu circulă peste tot. O producție realizată la Iași rămâne la Iași; e deplasată prea puțin, cel mult cu ocazia unui festival. Prin urmare, cred că atâta timp cât tinerii actori, tinerii regizori vor vedea în textele mele ceva interesant, ceva actual, partida e câștigată și pot scrie înainte, căutând și descoperind noi teme. E ca-ntr-o competiție. Suntem într-o luptă permanentă: fiecare caută noul în piese mai vechi, fiecare are o anume așteptare de la un autor și își alege ceea ce i se potrivește. Situația e și foarte simplă, și foarte complicată. Iar eu nu încerc decât să respect jocul cererii și al ofertei.

sau al reușitei; actorul a muncit, este încă plin de efortul extraordinar pe care l-a făcut, de speranța că munca sa n-a fost zadarnică. Nu-l pot dezamăgi spunându-i: "Azi, ai jucat mai prost!" sau "Ce-ați făcut voi nu e bine!", iar mai târziu nici nu mai e nevoie să-i spun astfel de lucruri, pentru că-și dă și singur seama dacă a fost bine sau nu.

M.Ț.: Venind foarte des în România, cunoașteți bine fenomenul teatral de la noi. Care este părerea dumneavoastră, raportându-vă și la ceea ce vedeți în străinătate? E o perioadă fastă sau nu?

M.V.: E fastă, cred eu. România se află în plin puls al creației teatrale mondiale, pentru că aceleași căutări, care se pot vedea la Paris sau la Avignon le găsim și la București sau la Sibiu. Sunt foarte interesat - uneori, de-a dreptul intrigat -, de minunatele spectacole axate pe imagine, care apar în România. Sigur că un om al cuvântului nu ar trebui să se lase sedus de acestea...

M.Ț.: Pe de altă parte, limba română nefiind una de circulație internațională, singura noastră șansă de a circula este de a realiza astfel de spectacole...

M.V.: Exact. Este nevoia de a ieși, nevoia de a călători, care conduce spre necesitatea de a crea producții fără cuvinte sau cu foarte puține. Desigur că, în afara imaginii, acestea se bazează și pe emoție, pe un mesaj anume. Asemenea spectacole poartă în lume sensibilitatea românilor. Dar au apărut și autori noi de mare forță...

M.Ț.: ...care sunt jucați mai mult de tineri...

M.V.: În orice caz, nu pot decât să mă bucur pentru cei care-și asumă riscuri estetice în România și BRAVO! acelor teatre, acelor companii care

montează dramaturgi încă neconfirmați. Pentru mine, adevărații oameni de teatru sunt tocmai acești căutători de nou, acești temerari care aleg, în locul unui Moliere sau Shakespeare, nume ce conduc spre un succes sigur, o Alina Mungiu sau chiar un Matei Vișniec. Eu însumi am fost montat în Franța de mici companii și știu cât de crâncenă este lupta unui teatru tânăr sau fără mijloace pentru a-și atrage și păstra publicul. E mult mai greu să realizezi un turneu cu un spectacol bazat pe un text nou, necunoscut, decât cu unul foarte jucat. Or, teatrul nu înseamnă numai succesul garantat, ci și frământare, șansă, generozitate.

M.Ț.: Trăiți într-un sistem oarecum diferit de al nostru. Credeți că e necesară și aici o schimbare, o reformă? Credeți că e mai bine să se meargă pe mici companii particulare decât pe teatrele de repertoriu?

M.V.: Chiar și în cele mai pragmatice țări capitaliste există teatre subvenționate de stat, pentru că altfel aceste instituții de cultură nu ar putea

M.Ț.: Sunteți foarte generos cu aplauzele la spectacolele realizate cu pieșe de-ale dumneavoastră. Nu aveți niciodată nemulțumiri?

M.V.: Nu-mi exprim niciodată părerea imediat după căderea cortinei. Actorii sunt oboșiți, transpirați, poartă încă povara personajului, este frământat de îndoieli și cuprins de dorința de a avea confirmarea publicului. Discuțiile esențiale pe marginea unui spectacol pot avea loc la trei-patru zile după consumarea evenimentului. Atunci pot fi analizate lucid căderile și împlinirile unei producții scenice. După reprezentare, artiștii vor să se descarce, vor să bea un pahar. Iubesc actorii! Chiar și când văd spectacole mai puțin reușite cu vreo pică a mea, nu abordez subiectul valorii

supraviețui. Peste tot în lumea cu o cultură avansată, teatrele sunt susținute de stat. Chiar și în SUA, există subvenții directe sau indirecte, care provin de la buget sau de la firmele private. Marea artă nu intră în competiția economiei de piață. Proiectul cultural are alt statut decât marfa de consum.

A consemnat
Marinela Țepuș

convorbiri incomode

Cum se infiltrează oare în
strângerea de mână
în ultima celulă în sângele
pompat de steaua norocoasă
în brocarturi voluptuoase
în fructul ce îl gust cu visul împlinit
de evlavie icoanei ce-o păstrez
din anii dauriți
în avangarda bucuriei
în pupila împietrită.

Mă urmărește pe orice hartă
a sufletului întocmită fără greș
în orice ungher al făpturii tănuite
înăbușind cu o rețea de-azbest
mânji crescuți cu ovăz de jar și soare
înmulțind fără de veste
tăciunile ce nu se mai aprinde...
Orișiunde mereu e lângă mine
umbra-i vineție
nor descumpănit
obiectele fantome repetând
aceleași dubii printre zăcăminte
hipnoza auriului sfârșit...
Stau la cină amuțit hrănind
amurgul locuit în pâinea albă
mireasma ne-nțeleasă a neantului
crescând în golul unui gând
de pretutindeni imateriali pereți
mă strâng în racle cenușii
ce le-am iubit odată.

Când cred că nu e nicăieri
lângă mine răsare cu zurgălăi de plumb
șoapta îngerilor părășiți
ce nu mai au nimic a spune

Greier în noapte

Cercam să regăsesc îndemnul nesecat
în falia deschisă de cuvântul blestemat
în creierul dezmoștenit de piscuri
între flăcări de catran
din vechi altarul murmurat
de buzele uitate
în câmpu-ncremenit de cadavrele
doar ieri vibrând cu aripi albe.
Trezirile banchetelor
scrum amestecat cu lacrimi
sub roțile fără oprire
indecise ținte când
din agonii tăcute
țârâit de greier se aude-n noapte
sticla cerului tăind
veșnicile de stele să coboare

Carnavalul

Cuceritori barbari în redingote
și joben, prințese diademe și corsari
cu bretele campioni și pământ de ras.
demoni luciferi cu dinți de lapte
în raza unui soare ostent
s-au retras treptat din sine și istorii
sub bagheta iluzionistului ce niciodată
nu s-arată.
Nici un muritor, nici un zeu nu
l-a surprins vreodată, doar poate
un joc de umbre din oglinzi venețiene
în foșnetul de zdrențuite glorii
din sala goală cu pulberi aurii...

Prin fereastra spartă a cerului
pasărea cu pene verzi și pliscul de onix
aduce cetină de brad pentru oul
din cuibul împletit din zori
la sărbătoarea nufărului alb
plutind netulburat
pe apele eternei bezne
de păcură și jar mocnit

Plopul singuratic

Semn de exclamație al vieții
coborînd nepăsarea efemerului
în curtea fermierului cărând în hambare
speranța zilei de mâine -
mereu lângă cursuri de apă
încurajând detașamente compacte de iarbă
să înainteze dincolo de abrupțele țărături
netemătoare de moarte
niciodată nu se plânge de inconsecvența
roților de distanțarea norilor
trecând pe lângă el fără să oprească
considerându-l mai mult obiect de decor
decât pivotul încrederii în tot ce va fi
uitând să-i privească neliniștea
orchestrei de aripi în frunzișul fremătător

Fabricanții de mobilă scumpă ori extaze
nu-i găsesc vreun folos în
silueta alungită de-un magnet astral atrasă
nu știe a opta cât aparține
lutului cât cerului
incertă legănare între
eterna beznă și rozul sărutului.
Cine a văzut vreun plop alergând
după glorie și mărire?
verticală santinelă își știe postul
nu-l părăsește țintuit acolo
de dragostea de viață
la margine de ape plecându-i să vadă
cum pescarii își pregătesc undițele norocoase
cum fecioare trezite în nopți cu lună plină
sub umbra-i argintie statornic de veghe
temător pășesc cu jocuri albe
în voluptăți de cosmice miraje.

Țata în negru

Apare parcă dintr-altă lume
unde griji nici moartea n-au ajuns
sub netezimea tenului aproape transparent
tandrețea eternei primăveri
tresărirea visului
dezlegând încremenitele milenii
cu floare de lămâi păstrată
în interioarele secrete
elastice coapse
lăute preschimbate-n
ânduirea salamandrei prin flăcări și zăpezi.
Să nu-și trădeze vibrația luminii
neîncăpută sub trandafiria piele
se costumează-n negru de cărbune
bluza își încheie pân'la gât
stânjenită de jariștea ce-i arde albul
mersu-i lunecând pe valuri
în iminență de a se desprinde
de pământ.

In lungul drum către scenă al piesei contemporane românești, spectacolul-lectură este o haltă obligatorie.

Căldură mare, alternând cu ploii torențiale. În aceste coordonate ale vremii s-a desfășurat, la Sinaia și Bușteni (13-15 iunie), cea de-a doua ediție a Colocviului Național de Dramaturgie. Organizată de Uniunea Scriitorilor, Ministerul Culturii și Cultelor, teatrul Național „I.L. Caragiale”, Consiliul județean Prahova și Primăria Sinaia, reuniunea a adus la masa discuțiilor, cum era și firesc, mai mulți dramaturgi, directori de teatru din țară și foarte puțini regizori. Punctul central al acestei întâlniri l-a reprezentat spectacolul-lectură. Timp de trei zile au fost opt spectacole-lectură, în interpretarea unor trupe atât din București (Teatrul Național „I.L. Caragiale” și Theatrum Mundi), Buzău (Teatrul „G. Ciprian”), Ploiești (Teatrul „Toma Caragiu”), Petroșani (Teatrul „I.D. Sârbu”), cât și Atelierul de dramaturgie al Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău. La toată această încărcată agendă s-a mai adăugat întâlnirea cu Jacques Le Ny, directorul Centrului de traduceri din Orleans, și traducătoarea Paola Bentz-Fauci, coordonatoarea Programului *Face à Face*, care, împreună au pus la cale, la Naționalul timișorean, un program de traducere alternativă a pieselor românești în Franța și ale celor franceze în România. Iar ca o argumentare a acestui program, actrița și poeta Ioana Crăciunescu a prezentat un excelent recital cu **Sufleurul fricii**, un text al lui Matei Vișniec. În fapt, Vișniec a mai fost prezent în cadrul colocviului și cu **Un răsărit de soare avortat**, spectacol-lectură regizat de tânăra Alexandra Badea și prezentat de trupa Theatrum Mundi. Mi s-a părut foarte

colocvii

bună ideea criticului și istoricului teatral Mircea Ghițulescu, directorul acestui colocvii, de a înlocui lungile discuții în jurul eternei chestiuni a refuzului regizorilor tineri de a monta piesa contemporană românească, cu aceste spectacole-lectură. Pentru că - nu-i așa - a sosit și momentul faptei. De mai bine de un deceniu dramaturgii noștri contemporani, fie că sunt la început de drum, fie că au în spate o operă, se plâng că piesa românească nu este jucată. Pe acest fond, teatrul românesc a devenit mai mult unul de bibliotecă, decât unul îndreptat spre scenă. Curios este faptul că nici Secția română a Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru, condusă de Ludmila Patlanjoglu și nici UNITER-ul nu se prea înghesuie să rezolve întrucâtva această spinoasă problemă. Ca să fim drepti, atât Ministerul Culturii și Cultelor, cât și UNITER au făcut câțiva pași mărunți, în sensul că au premiat piese românești, dar foarte puține dintre ele au văzut lumina rampei. Această ediție a Colocviului Național de Dramaturgie a demonstrat că în lungul drum al piesei românești contemporane spre scenă, spectacolul-lectură joacă un rol foarte important. Ba mai mult, dramaturgul Iosif Naghiu a venit cu ideea de a se înființa ca instituție un teatru destinat spectacolului-lectură. Dacă ar fi să ne luăm după exemplul Naționalului din Chișinău, poate că nu ar fi de rău augur ca și Naționalul bucureștean să înființeze pe lângă el un Atelier de dramaturgie. Revenind la spectacolele prezentate la Cazinoul din Sinaia și la Casa de Cultură din Bușteni, ele ne-au revelat o paletă largă de scriitură dramatică. De la **Foșnetul banilor**, a lui Dinu Grigorescu (regia: Candid Stoica, interpreți Anca Pandrea, Iurie Darie și Candid Stoica), la **În fața magazinului cu bijuterii**, un text de tinerete al Papei Ioan Paul al II-lea, tradus de

Spectacol-lectură: drumul piesei către scenă

mariana criș

Nicolae Mareș (regia: Claudiu Goga, Teatrul „Sică Alexandrescu”, Brașov), toate spectacolele au fost o demonstrație că piesa românească, în unele cazuri cu retușuri, poate fi reprezentată pe scenă. Sigur, piesa lui Dumitru Velea, care este și directorul Teatrului „I.D. Sârbu” din Petroșani, **Ușa bătută în cuie**, a născut multe comentarii, fiind un text încărcat de simboluri și greoi la examenul cu scena, cum la fel a născut și piesa lui Adrian Mihalache, **Neliniște la București** (publicată, deja, în una din antologiile apărute la Editura Muzeul Literaturii Române, sub egida Asociației Scriitorilor din București), pusă în scenă de Lucian Sabados și interpretată de trupa Teatrului „Toma Caragiu” din Ploiești, regizorul și directorul teatrului ploieștean supărându-se literalmente în urma criticilor aduse. Din păcate, aceste critici au fost interpretate drept un afront adus instituției și nu îndreptate exclusiv spre text sau spectacol. Ei bine, exagerare în acest caz a fost de ambele părți. Adică nici spectacolul și nici textul nu erau o catastrofă și nici criticile nu au fost „un afront adus instituției”. Dar dincolo de acest mic incident am văzut și auzit spectacole și texte care, repet, pot fi „cumpărate” de directorii de teatru, fiindcă această ediție a încercat să ne obișnuiască cu ideea de târg al textelor dramatice. Trăim într-o economie de piață, iar vânzarea/cumpărarea poate fi implementată chiar și atunci când este vorba de dramaturgie. Directorul Naționalului ieșean, Ioan Holban, mi-a spus într-una din pauzele dintre spectacole că deja se orientase asupra a trei texte pe care să le monteze la Iași. Dramaturgul Viorel Savin era de părere că instituția teatrului-lectură ar trebui să funcționeze și ca un impresariat al dramaturgilor români contemporani. Tânăra regizor, dar și organizatorul Galei Noilor Generații „Capul de... Regizor”, care s-a desfășurat nu demult la Buzău, Răzvan Dincă, a venit cu o idee care pe mulți dramaturgi i-a uimit: înființarea, în cadrul UNATC, a unei școli de dramaturgie. El și-a argumentat ideea pornind de la faptul că în ecuația pe care o impune un spectacol de teatru finit, dramaturgul este singurul fără studii teatrale. Adică, dramaturgul român contemporan, cu mici excepții - și asta s-a văzut la colocvii prin spectacolul-lectură **Idealul**, un text al regretatului Paul Ioachim - preferă să-și scrie piesele la masa lui de lucru și uită relația cu scena. În ecuația regizor, scenograf, actor, dramaturgul este singurul care nu posedă cunoștințe teatrale. „Există un refuz de comunicare între dramaturg și practicianul de teatru” - a spus Răzvan Dincă. Această idee a lui Răzvan Dincă nu prea a fost îmbrățișată de nici un dramaturg prezent la colocvii. Iosif Naghiu, ca și George Genoiu, era de părere că dramaturgia se scrie la masa de lucru, iar work-shop-urile care există nu-i învață pe dramaturgi să scrie. Adrian Mihalache era de părere că ar trebui înființat, așa cum este la Universitatea Iowa, un atelier de „scriere creativă”. La rândul ei, Lucia Nicoară, directoarea Naționalului timișorean, era de părere că, dimpotrivă, ar trebui înființată o școală. În fine, toată lumea a fost de acord că dramaturgia contemporană românească nu este citită nici de secretarii literari ai teatrelor și nici de regizori, fie ei aflați la început de drum, fie ei consacrați. Dramaturgul Horia Gârbea infirmă, întrucâtva, această aserțiune. El este de părere că dramaturgia

noastră contemporană este jucată, însă, evident, ține de gustul regizorului, de capacitatea lui de înțelegere și de politica managerială a teatrului. Una dintre ideile lansate de dramaturgul Mircea M. Ionescu a fost cea a tiraniei regizorului. „Trăim într-o tiranie a regizorului” - a spus Mircea M. Ionescu. Înclin să-i dau dreptate, mai ales că în multe dintre teatrele noastre, fie din București, fie din țară, nu există o strategie repertorială bine pusă la punct. Aproape în toate teatrele, regizorii vin cu un text, iar dacă directorul are bani sau el, regizorul, aduce și finanțarea spectacolului, atunci piesa respectivă este inclusă imediat în repertoriu, și peste o lună sau două are loc premiera.

Secvență din spectacolul
Legenda ultimului împărat
de Valentin Nicolau,
regia Alice Barb

Discutând cu traducătoarea Paola Bentz-Fauci, aceasta mi-a făcut o delimitare foarte clară între ce se întâmplă cu dramaturgia noastră și ce se întâmplă în Franța: „Dramaturgia română este una literară. Este o mare diferență cu ce se întâmplă acum în Occident, și în mod special în Franța. Aici există un cadru instituționalizat, unde dramaturgi, regizori și actori lucrează împreună. Unde piesa contemporană franceză este susținută de Ministerul Culturii francez și există teatre specializate pentru montarea acesteia. În România, și dau un exemplu pe care l-am trăit în cadrul Programului *Face à Face*, Ministerul Culturii nu se implică aproape deloc. Nici azi Ministerul Culturii din România nu susține Programul *Face à Face*, pe când Ministerul Culturii francez o face. Deci, cred că, în acest context, problema reprezentării piesei contemporane românești rămâne de datoria ministerului de a o rezolva”.

Rezumând, această ediție a Colocviului Național de Dramaturgie, care s-a încheiat cu reprezentarea spectacolului **Legenda ultimului împărat**, de Valentin Nicolau și montat de Alice Barb la Naționalul bucureștean, a făcut un pas important în acest greu drum al piesei românești contemporane către scenă. A impus spectacolul-lectură ca un gen spectacologic pe care toți oamenii de teatru sunt obligați să-l ia în seamă.

bertolt brecht:

Jurnal de lucru (VII)

22.10.48

Plecăm dis de dimineața din Praga.- La prânz, suntem la graniță. Schreker ne ia cu mașina spre Dresda. După ce cuferele noastre sunt trimise înainte cu alt vehicul, el ne întreabă: "Mai aveți ceva la voi? Mie îmi este foame". Mestecând pâine cu cârnați, ne spunea că puterea se simte în oraș, dar sunt multe greutăți. Mâncare cu vorbe la periferie. Cei care ne întâmpină - Ludwig Renn, Președintele Landului Sachsen, oameni de teatru, politicieni - tare simpatici și înfometați. Fotografii ca în America și interviuri pentru radio. Renn menționează ca ar numi astfel situația de astăzi: întâi vine morala și apoi mâncarea. O mașină ne duce mai departe spre Berlin. Șoferul, cu schije de grenade în plămâni, ne povestea de viața aspră, de copiii care nu au ce pune în picioare, că ei mănâncă dimineața două felii de pâine, beau o cană cu cafea de cicoare, la prânz au ceva cartofi și poate seara. Ne povestea că rușii au importat ulei de soia, care costase ceva. Păduri în toamnă, ici și colo poduri aruncate în aer, tancuri ruginite în gropi. La granița dintre zona de ocupație sovietică și a Comandamentului Aliaților lipsesc hărțile pentru mașină. Mă duc la Poliția noastră și telefonez la Teatrul German din Berlin. Câteva mașini ne iau mai departe. Într-una venise pentru noi ziaristul și proaspătul Secretar de Stat Alexander Abusch. La Casa Uniunii Culturale este prezent și scriitorul Johannes R. Becher, criticul de teatru Herbert Jehring, regizorul Slatan Dudow. În Berlin locuim la Hotel Adlon de pe strada Wilhelm.

23.10.48

Ieri seară am privit în întuneric ruinele străzii Friedrich. Devreme, la șase și jumătate dimineața, mă duc pe strada Wilhelm, care este bombardată, către Cancelaria Reichului. Vroiam să-mi fumez în dreptul ei țigara. Câțiva

muncitori și femei dărâmate. Ruinele mă impresionau mai puțin decât gândul la efortul ce a trebuit să-l arate oamenii ca să-și distrugă propriul lor oraș. Un muncitor îmi arată direcția. "Cât o să dureze ca să mai arate ceva din acest oraș?" "O să albească multe generații. Dacă am avea oameni cu bani, ar merge mai repede reconstrucția. Însă nu-l avem pe nici unul. Na, bună dimineața!". Înainte de prânz, asistentul de regie Kuckhahn, editorul Weiff și alții. Seara, premiera lui Hay, HABEN, la Teatrul German. Spectacol mizerabil, crispat, complet nerealist.

Cum era de așteptat: după-amiaza recepție dată pentru mine și Helene Weigel la Casa Uniunii Culturale. Jehring și Langhoff țin discursuri. Am stabilit cu Becher că nu trebuie să spun nimic. Mică discuție inteligentă cu istoricul literar și acum Ofițerul atașat cultural de la Moscova, Alexander Dymshitz.

24.10.48

Comunicat de Pace al Uniunii Culturale. Arnold Zweig este și el prezent și vorbește. Eu nu. M-am hotărât să nu mă implic. După-amiaza la Jacob Walcher, care vorbește despre situația grea, cu stomacul gol și pozitiv ca de obicei. Seara la medical Otto Müllerreisert, care arată ca și noi am venit din anii apocaliptici.

25.10.48

Mereu încă, după trei ani, e foarte îngrijorătoare printre muncitori, aud în general, panica pricinuită de tâlhării și violențe, care urmau după căderea Berlinului. În cartierele muncitorești se așteptase eliberarea cu bucurie îndoielnică, săracii erau la pământ, dar întâlnirea cu eliberatorii devenise surpriza care nu cruța nici pe cei de șaptesprezece sau doisprezece ani și se făcea în fața lor cu multă larmă publicitară. Se scrisese că soldații ruși încă din timpul luptelor de la casă la casă, sângerând, istoviți, îndârjiți, dădeau peste tot foc, ca femeile să aducă apă, escortau din beciuri în brutării pe înfometații care ajutau să dezgroape pe cei prinși sub dărâmături, dar după luptă împânzeau hoardele astea îmbătate locuințele, ridicau femeile, împușcau pe bărbații și femeile care se opuneau nevolniciei lor, se dădeau la viol în fața ochilor copiilor, se puneau la coadă pentru mârșăvie în fața caselor ș.a.m.d. Kuckhahn l-a surprins pe un soldat rus de șaptesprezece ani și l-a împușcat și văzuse cum un comisar a tras în doi soldați care jefuiseră și-l atacaseră. După toate distrugerile materiale, pricinuite de armata nazistă în țara lor, o să trebuiască să aibă loc distrugerile psihice din partea comunistilor ruși, pe care nebulia fascistă le-a perfecționat și le-a pregătit de la țarism încoace prin „mujicii“ dezumanizați.

N. amintește că o tragedie specifică în aceasta constă: era greu pentru sovietici ca armata lor să ia ofensiva. Realizarea socialismului în Germania și ridicarea noii economii fără concurență o făcuseră pașnic masele de oameni. Acum trebuia să fie învâțați în mare pripă ucigașii; vechile instincte trebuiau tre-

zite, mai cu seamă la popoarele sovietice ră-mase în urmă - cele mai multe regimente proveneau din țării din Ural.

26.10.48

Max Frisch povestea, când s-a întors de la Conferința pentru Pace din Breslau, unde fusese vorba despre formalism, că Picasso s-ar fi exprimat împotriva formalismului, firește și împotriva aceluia ce aparținea altora.

El trebuie să facă acum cratițe și mie îmi pare asta o idee bună: să faci cu artiștii profesioniști o academie, astfel încât ei să plătească pentru asta, ca să proiecteze obiecte de foloșință curentă, truse, cărți de joc, figuri de șah și etajere, scaune, butoaie, rafturi pentru cărți, mașini de cafea, tabachere, lămpi și altele. Și toate acestea pentru toată lumea.

27.10.48

Berlin, o distrugere a lui Churchill, după o idee a lui Hitler.

Berlin, grămadă de moloz la Potsdam.

Peste străzile ruinate și mute viuesc în noapte avioanele peste podul aerian.

Lumina este atât de slabă, încât cerul se luminează de stele.

31.10.48

Aud că muncitorii se plâng de exploatarea cumplită a cămătarilor mărunți, care aduc de la țară 10 pfunzi de cartofi, în timp ce cartofii sunt vânduți în angro și apoi peste tot pe piața neagră. În asemenea situații ar trebui să existe organizații duble. Ele să ia măsură contra speculanților. Femeile să se organizeze în echipe de poliție și să controleze drastic excocheria care distruge pe omul mărunț. Și acesta să vadă că este protejat. Dialectică de bucătărie.

3.11.48

Am început să fac repetiții pentru spectacolul **Mutter courage și copiii ei** la Teatrul German. Ca să-i reușească lui Neher montarea, trebuie să sun sectorul american din Zürich, ca programul de repetiții să fie trimis de acolo la Salzburg.

5.11.48

Sunt la mine câțiva tineri care s-au pregătit în doi ani la Universitatea Muncitorească. Mai mult fete decât băieți. Unul, de origine mic-burgheză și cu darul vorbirii, îmi spune: "sunt-tem incompetent și confuzi, nici un miracol." (Țăranul către turist: "sunt un suflet modest și îmi iubesc pământul meu"). Însă altfel sunt proaspeți și inteligenți și vorbim că trebuie studiat marxismul în egală măsură ca germanistica. Una fără alta nu se poate. Micul burghez îmi spune atunci: "cred în marxism". Îi propun să spună în loc de "cred" - "mă interesez de". El mă atacă: "pare o bagatelă să spună azi cineva în metrou că este de partea comunistilor."

11.11.48

Se înalță o aură ciudată de naivitate la toate repetițiile de pe scenă, ca și cum Hitler ar fi consumat definitiv răutatea nemților. Firește, avea el mulți funcționari bine plătiți pentru ea, astfel încât scena nu o putea atrage în mod

special și chiar nici el nu vroia s-o mai vadă reprezentată aici, la teatru. Și podelele duble sunt prăpădite și gândurile sunt vândute la casa de amanet. Talentatul actor Werner Hinz îl proiectează astfel pe preotul militar ateu din **Mutter courage și copiii ei** încât pare să fi pierdut credința sa, așa cum un sărman diavol și-a pierdut piciorul.

25.11.48

Îmi scot 11 dinți, ca să-mi fac o proteză. În ultimul timp sunt tare stânjenit ca să vorbesc.

Am norocul să pun mâna pe câteva volume de Hegel, printre care **Estetica**. Compozitorul Hanns Eisler mi-a recomandat după ce citise **Micul Organon pentru teatru**, ca să revadă ideile lui Hegel despre Shakespeare. De fapt sunt bine scrise observațiile filosofului, însă pe Hamlet, pe care îl exemplific în **Micul Organon**, îl vede sub influența lui Goethe, adică sub chipul unui nobil. Ce fel de operă acest Hamlet! Interesul pentru el persistă și astăzi probabil pentru că iese în relief foarte înstrăinat un model nou, bine format într-un univers medieval rămas cam în dezordine. Strigătul de răzbușare, înobilat de tragedia greci, apoi abandonat de creștini, este încă suficient de răsunător, suficient de contagios reprodus, ca îndoiala nouă, anchetele, planurile să devină surprinzătoare.

25.11.48

Trebuie să schimbăm prima scenă din **Mutter courage și copiii ei**, fiindcă a fost deja prezentată spectatorilor din Zürich, care s-au zguduț de ea: adică este vorba de încăpățănarea, de rezistența creaturii chinuite, veșnicul animal matern. În fond nu este chiar așa. Acum pierde Courage primul ei fiu, pentru că se amestecă în mici afaceri și nu manifestă milă decât pentru plutonierul superstițios, milă ce este în fond duioșie și vine de la afaceri și care nu o poate realiza. Aceasta este o îmbunătățire clară. Este propusă de tânărul regizor Kuckhahn.

26.11.48

Atât timp cât prin realism se înțelege un stil și nu o atitudine, acesta nu este decât formalism, nimic altceva. Un artist realist este acela

care ia o atitudine constructivă față de realitate în opera lui. (De realitatea artistului aparține și publicul lui.)

9.12.48

Pretutindeni în acest mare oraș, în care totul este mereu în mișcare, și cât de puțin și provizoriu acest tot poate să fie mereu în devenire, se face simțită mizeria germană, încât nimic nu este făcut praf, chiar dacă aproape totul este distrus. Impulsuri puternice sunt date de ruși, însă nemții se aruncă mereu în vâltoarea care apare din pricina rezistenței la mișcare dată de forțele aliate. Oamenii se ridică împotriva ordinilor cu scopul să se împotrivescă nazismului; doar puțini împărtășesc ideea că un socialism de comandă este mai bun decât nici unul. Preluarea producției de către proletariat urmează în momentul distribuirii de produse către învingători (și multora le pare că aceasta urmează scopului). Întreprinderilor ce aparțin poporului, care câmpiseră din ruinele de mașini noi ateliere de producție, le-au dispărut de mai multe ori utilajele. Și muncitorii nu gândesc că războiul purtat contra Uniunii Sovietice nu a fost făcut fără încuviințarea lor, fără ajutorul lor. Și munca de pregătire a frontului nu a fost făcută fără aplauzele unei mari părți dintre ei. Peter Huchel povestește cum un muncitor, pe când nu putea fi aprins focul în furnalele cărpăcite, vindea de fapt la negru trei butoaie cu păcură, ce le făcuse dispărute, împreună cu un coleg; așa renunța el la alimentele groaznice în foamea cruntă, riscând, firește, și întâlnirea cu vreun polițist. Motivele lui nu erau politice, aceasta este tragic. Apoi se fac greșeli care ajung până acolo încât nivelurile de dezvoltare a rușilor și a nemților sunt complet diferite. Aici se întâlnește principiul retribuiri după muncă ce-l folosec ruși. Walter Felsenstein aruncă clăie peste grămadă rația rusească în teatrul său, Opera Comică, și le împarte tuturor într-un fel egal; rușii vin și îi aduc rații să ajungă pentru două luni. Rușii aveau diferențieri în salarizare, Felsenstein descoperise retribuția în mod egal, ca să crească productivitatea. Atunci nu mai este așa, că muncitorii germani să nu recunoască într-o

clipă, că propria lor dictatură este "înăuntru", ci că ei nu par într-adevăr pregătiți s-o preia. Puterea poporului sub forma dictaturii (din afară și din interior) nu le sare în ochi. (Firește, contra cui era pregătită burghezia de a consolida dominația ei economică, în timp ce se punea sub dictatură?). În mod particular se repetă o "experiență germană": așa cum burghezia s-a lăsat constrânsă de Napoleon, numai ca să împartă iute puterea ei cu nobilimea, așa și proletariatul se înțelege cu burghezia - însă acesta nu este întregul adevăr.

10.12.48

Mai întâi, în scena a unsprezecea din **Mutter courage** introduc pentru 10 minute un joc epic. Gerda Müller și Erich Dunskus, ca țărani, se decid că nu pot face nimic împotriva catolicismului. Îi las să adauge "spunea omul", "spunea femeia". Deodată devine clară scena și Müller descoperă o atitudine realistă. Zi de zi, Müller făcea grevă, când vroiam să am doar tânguiala țărănilor, acest "mecanism" al omului simplu, o atitudine aproape teatrală, ascunsă în spatele fricii (nu în ea). Ea dorea să simtă tânguiala, ceea ce ei nu-i mai reușea, dintr-un exces la izbucnirea craterului stins, care este ea.

11.12.48

Dacă din nou are loc sacrificiul spiritual, dacă din nou este ocolită lupta în chiar câmpul literelor, al culturii, atunci aceasta nu mai poate fi făcută fără intervenție. Cel puțin acest sacrificiu trebuie să se producă asupra întregii țări. Literatura nu se poate retrage dincolo de Elba și pur și simplu ea nu ajută să se ridice o provincie model apărută de militarii ruși (și de polițiști). Germania de azi nu poate fi ridicată la revoluție printr-o liturghie model. Literatura trebuie să se angajeze, să atragă la luptă pe toți de aici și să aibă un caracter revoluționar, să-l arate exclusiv în forme. Pentru ea este formalism ceva pierdut de conținutul revoluționar.

În românește de
Al. Ronay

Aurel Dărăngă

Fata cu violoncelul

Abu al-Qasim al Shabbi

S-a născut în anul 1909, în sudul Tunisiei. A studiat la Universitatea Zaytuna și în cadrul Facultății de Drept din Tunis. În timpul studenției a fost influențat de romantismul poezilor siro-americieni, direcție în care a excelat, numărându-se printre poezii de seamă ai ziarului „Apollo”, în care a și

publicat, de altfel, primele sale poezii. Mai târziu, acestea au fost grupate în volumul cu titlul **Cântecele vieții**.

S-a stins din viață nedrept de timpuriu, la numai 25 de ani.

Este considerat cel mai strălucit poet arab din nordul Africii.

Văd trupul zilelor cum se înalță-n șir
Dar știu că-n temelie ființei va lovi ruina
Căci tot ce a clădit Plămăditorul
Absoarbe nevăzutul,
Cum fiecare "ieri" e doar închipuire.
Spune-mi: Care e rostul vieții?
O zbatere timidă sau una înfocată?

Un trup, ospăț al vieții de sevă inundat sau cel de sub pământ ce umple groapa?
O minte luminată, un sipet de gândiri sau țeastă-ntunecată cărată d'imbecil?
La moara îndoielii vin inimi împietrite, iar inimi dulci ca mierea ascund sclipiri de stea;
În paza nevăzutului a vrut Zeul să lase și golul ignoranței și taina înțelepciunii!

Prezentare și traducere de
Ruxandra Budeanu

literatura lumii

ion crețu

Îndepărtarea de carte (II)

Cei mai mulți caută, și găsesc, cauze ale decăderii cărții din interesul publicului larg în afara cărții: în concurența televiziunii, a cinematografului, a industriei de divertisment, în genere, înțelegând aici și sportul, care s-a transformat dintr-un mijloc de întreținere a sănătății, de fortifiere a organismului în spectacol. Până la urmă, chiar și o terasă de cartier unde poți sta la o bere cu prietenii până noaptea târziu a devenit un pericol în drumul cărții către cititor. Firește, toate acestea: televiziune, cinematograful și celelalte, sunt concurenți serioși pentru carte. Dar oare cartea este la înălțimea provocării? În alte țări, cu o puternică industrie a divertismentului, cartea face încă rețetă. Dintr-o recoltă de câteva sute/mii de romane care se publică într-un an, juriile reușesc să aleagă 4-5 titluri meritorii, și unul bun, chiar foarte bun. Probabil că o privire asupra celor patru factori care constituie reprezentarea geometrică a industriei cărții: autorul, editorul, criticul și cititorul ne va lămurii mai bine cum stau lucrurile.

Autorul reprezintă, așa spune eu, principala verigă slabă a lanțului. Cu foarte puține excepții, autorul are despre sine o idee absolută, total anacronică, de un romantism păgubos. Și astăzi, la început de Mileniu 3, autorul român se imaginează un fel de Chatterton, care se sacrifică, dintr-o chemare nobilă, pe altarul literaturii. El continuă să fie străin de ideea de confort (chiar ostil ei), de disciplină de lucru, de eficiență. El produce instinctiv, așa cum viermele de mătase produce mătase. Se uită, sau se ignoră, faptul că marii baroni (sic!) ai literelor franceze în secolul al 19-lea erau oameni de lume - de la Chateaubriand la Hugo și de la Goethe la Byron. Iar cei care nu se născuseră cu un cont substanțial în bancă își croiau un drum în viața literară, cum a făcut-o Balzac, după exemplul lui Napoleon: cu bărbăție, cu îndrăzneală și caracter. A purta baston cu măciulie de aur și haine de comandă cusute la cel mai bun croitor parizian nu era nicidecum un lucru de ocară. Din contră. Acești *litterati* trăiau în mijlocul societății pe care o așezau în centrul operei lor. Astăzi, cel puțin la noi, scriitorul este o figură marginală, mai mult sau mai puțin boem, dispus să contrarieze prin inadecvare societatea care face imprudența să-i deschidă ușa. „Laboratorul de creație“ care purta, înainte de '89, numele de „Doamna Candrea“ - un restaurant cu o oarecare ținută, totuși, frecventat de crema literelor noastre - s-a transformat în Terasa de la Muzeu, o speluncă plină de ifose.

În domeniul teoretic, de la textul lui Nathalie Sarraute care a pus romanul pe alte baze (pentru un timp măcar), nimic nou, cu adevărat nou nu s-a produs. Fiecare scrie cam cum îl taie capul. A fost moda Hemingway, apoi voga Faulkner, după care fașonul García Marquez. Mereu, începând cu anii '50-'60, a existat o „locomotivă“ care a tras după sine trenul internațional ale literaturii. (Un vagon din această lungă garnitură a fost cel românesc.) Astăzi, te uiți în jur și vezi tot atâtea maniere de a scrie câți autori există. În principiu, asta nu este neapărat un defect. Dar, așa cum se întâmplă în orice domeniu de activitate supus economiei de piață, sectoarele „neproductive“ își restrâng activitatea ori/și se închid. Romanul este, la noi, unul dintre aceste sectoare. Reușitele, nu vorbesc despre anul în curs, ci pe parcursul unui deceniu, sunt infime. Datorită disproporției dintre cantitatea de muncă încorporată și rezultatul financiar (eventual) derizoriu se preferă poezia. Grigore Traian Pop și-a propus, mai în glumă mai în serios, să întocmească o antologie a 1001

poetii debutati după 1989 și cred că este aproape de final.

În condițiile descrise mai sus, scriitorul român contemporan este un târâie brâu, duce o viață de azi pe mâine și, măcinat de grijile zilnice, privește scrisul ca pe un nobil blestem. Unii se resemnează cu această stare de damnat, alții își trădează vocația, atâta câtă e, și intră într-o afacere sau alta în speranța că într-o bună zi vor reuși să revină în fața mesei de lucru și a paginii albe. Ceilalți, se aranjează cum pot.

Având o viziune vetustă asupra scrisului, literatorul nostru se declară preocupat numai de ce se întâmplă în amonte de tipar. Aceasta, în ciuda faptului că orice editor te va asigura cu tot cinismul de rigoare că scrisul este cel mai puțin important la o carte. Iar când se vede cu volumul publicat, scriitorul crede cu toată ființa lui că l-a prins pe Dumnezeu de-un picior. Convinș că timpul îi va face dreptate, că îi va rezerva un loc pe polițele generoase ale istoriei literaturii, el adoarme cu zâmbetul pe buze. Faptul că respectiva carte este dorită pe piață, răspunde unei necesități, este difuzată și citită nu-l interesează nici cât negrul sub unghie. Opinia favorabilă a unor amici, *The Happy Few*, și câteva cronici de complezență sunt suficiente pentru a-i justifica eforturile și a-l îmboldi să persevereze.

Scriitorul român, după opinia mea, este descalificat *qua scriptor*. (Firește, nu am în vedere excepțiile.) El se află tot în situația profesională a confrăților din secolele/mileniile trecute, de acum câteva decenii când, „a avea chemare“ se dovedea suficient ca să-ți justifice aspirația la gloria literară. La noi, în continuare, scriitorii se nasc, nu se fac. „Dacă are talent, va reuși!“ - este și azi cuvântul de ordine. Această profesie cu

meditații contemporane

mii de secrete, cu zeci de fațete, se fură, așa cum fură țiganul meseria de muzicant; de muzicant, care se deprinde după ureche, și nu de muzician - care se învață, se studiază. În alte părți, scriitorii cei mai buni (sau, oricum, cei cu har pentru cariera didactică), au catedre de *creative writing* unde predau arta de a scrie poezie, roman, teatru, istorie, *nonfiction* etc. Acolo, scrisul este privit și tratat ca o profesie cât se poate de serioasă. Cum și este, în realitate. Acolo se învață cum se face un dialog, cum se construiește un personaj, cum se montează o intrigă, cum se tranșează o tramă. Acolo se face o punere în temă cu uneltele de bază ale scriitorului, cu cerințele pieței, cu timbrul distinct al marilor maeștri. Un asemenea *training* nu te ferește de mediocritate și nu reprezintă nici pe departe o garanție a succesului, dar te pune la adăpost, cel puțin, de căutările sterile, de drumurile bătute, de stângăciile, de diletantismul dezolant, de lipsa de aderență la realitățile zilei de care sunt marcate marea majoritate a cărților scrise de autorii români. În apus, universitatea și-a deschis larg porțile scriitorilor unde, în schimbul unor cursuri de *creative writing*, sunt fericiți de mizeriile vieții. Cu excepția unui Cărtărescu (București), Bodiș (Brașov), Pantea (Alba Iulia), Micu (Constanța) nu-mi vin în minte alți scriitori acceptați în Alma Mater, dar nu ca scriitori. Înainte de '89, redacțiile revistelor jucau acest rol de umbrelă socială. Acum și această pavăză minimă a dispărut, lăsând scriitorul de izbeliște. Cred că se impune o reformă în această privință.

Dacă socotim că literatura română postbelică a avut nevoie de 13 ani - din '47 până în '60 - pentru a da semne încurajatoare de revenire la normalitate, astăzi, după tot atâția ani, personal, nu văd nici o lumină la capătul tunelului. Reușitele, puține, țin de domeniul excepției și nu constituie deloc o promisiune că mâine va fi mai bine.

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Gérard de Nerval (1808-1855)

Fantezie

Există o arie-anume pe care
Aș da Mozart, Rossini, Weber oricând,
O arie veche, murindă-n langoare,
Pentru mine doar farmec de taină având.

De fiecă dată când ajung s-o ascult
Cu ani două sute-s la suflet mai june,
În vremea lui Louis Treize cel de demult,
Văd un deal verde, gălbui de soare ce-apune,

Și-un castel cu piatră cioplită la brâu,
Din cărămizi, cu vitralii roșcate,
Cu parcuri în jur și alături un râu
Scăldându-i picioarele printre flori se abate;

Și cu ochi negri-o doamnă blondă-n canat
De fereastră, purtând ale vremii vestminte,
Pe care-ntr-o viață de altădată
Am mai văzut-o... și mi-aduc aminte!

Ficțiunea literară românească începe să dea semne, firave încă, de trezire la viață, de revenire în sfera de expresie publică, de reocupare a locului părăsit, lăsat în paragină și oricum lipsit de mari monumente care să atragă, să impună și, pur și simplu, să structureze ca atare spațiul. Proza în genere, și mai ales romanul, ca vehicul (suport, mediu, pretext etc.) al ficțiunii, este arhitectonic nu numai pe dinăuntru, la interior, ci și - fapt poate chiar mai important, social vorbind - la exterior: organizează și „dă” spațiul, face „orașul” literaturii, „urbanizează” scenariile imaginare ale societății, acționează ca un „transcendental”. Or, nouă ne lipsesc aproape cu desăvârșire, din acest punct de vedere, monumentele și bulevardele romanesti. Avem scuaruri, parculețe și ulițe, pline de farmec desigur, dar prea puține poduri, palate și promenade care să taie, brusc, respirația oferind perspective neașteptate asupra nouă înșine.

La recentul Bookarest am putut vedea că unele dintre importante edituri ale momentului încep să se intereseze de proza autohtonă, creând colecții care, să sperăm, îi vor atrage pe profesioniștii scrisului spre proză. Într-o societate tot mai banală și mai feroce ficționalizată, care citește ziarele în căutare exclusiv de povești (de unde și succesul așa-numitelor „tabloide”) (de unde și paradoxul unei situații a romanului „generic” între, în niciunde: noi nu citim presa în primul rând sub specia informației, căutăm ficțiunea în realitate, și astfel destituim, prin confuzie, și funcția imaginației), proza poate juca un rol neașteptat, pe care însă creatorii ei trebuie să accepte să-l joace cu seriozitate, în acest sens *angajat*, până la capăt. Scriitorul român trebuie să-și reînnoiască încrederea în, cu un termen al lui Bourdieu, *illusio* literară: în faptul că jocul literar merită să fie jucat, că este serios și contează, are miză. Au apărut și

Volodine, „post-exoticul”

bogdan ghiu

marea compoziție, arhitectonica, vederea cuprinzătoare, deci problematizarea, înscenarea și recrearea literaturii, a situației ei, din afară. Când nu dai, gospodărește desigur, ocol cu privirea decât asupra ogrăzii, vei scrie și vei concepe în consecință, adică îngust, „economic”. Inconștient și banalul naționalism literar în categoriile cărui continuăm să gândim și să acționăm va împiedica, o dată în plus, comparația la nivel planetar.

Tot la amintitul recent Bookarest, am auzit vorbindu-se, la superlativ, despre un prozator francez actual, de care brusc mi-am dorit să iau cunoștință. Am căutat pe Internet, și titlurile cărților sale (deja multe) mi-au ațâțat, în *crescendo*, și mai mult curiozitatea: *Biografia comparată a lui Jorian Murgrave* (1985), *O navă de nicăieri* (1986), *Ritualul disprețului* (1986), *Infernuri fabuloase* (1988), *Lisabona, ultima margine* (1990), *Alto solo* (1991), *Numele maimuțelor* (1994), *Portul interior* (1996), *Noapte albă în Balkhyria* (1997), *Vedere către osuar* (1998), subintitulat „romance”, *Post-exotismul în zece lecții, lecția a unsprezecea* (1998), *Ingeri minori* (1999), *Dondog* (2002).

Am dat, internațional, alarma, și până în momentul de față am reușit să-mi procur și să citesc ultimele patru cărți ale lui Volodine.

N-am să intru acum în prea multe detalii, așa vrea pentru moment doar să povestesc câte ceva despre acest prozator.

Antoine Volodine reinventează, final, literatura, transformând-o din rădăcini, adică după principii imanent-structurale, într-o unică variantă în care ea mai este (și a fost, de fapt, dintotdeauna) posibilă. Spun „final”, adică în condițiile unei societăți a victoriei totale a capitalismului sângeros, războinic, când forțele „egalitarismului” mondial au fost definitiv învinse și acum vegetează, „murmurând” literatura și practicând, conform spuselor autorului, un anumit „șamanism” oniric care trece orice frontiere, inclusiv pe cele dintre viață și moarte și pe cele dintre identitățile individuale.

Volodine imaginează o literatură. Este, în acest sens, un autor metaliterar, imaginând situații de sfârșit în care, tocmai, literatura, devenită altceva, devine singura salvare. Integrând lecțiile Estului comunist, pentru Volodine doar totalitarismul pare propice pentru literatură, pentru o transformare din rădăcini a ei. Și așa a și fost, numai că noi am refuzat, în realitatea istoriei, această „șansă”, astfel încât ea devine, acum, accesibilă literaturii.

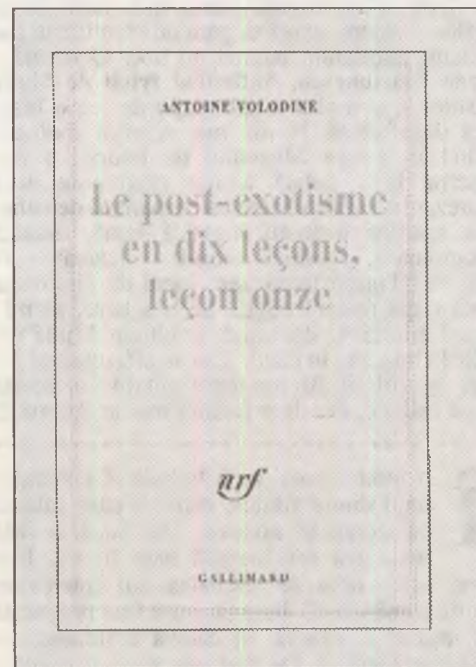
În soclul proiectului „post-exotic” (conform cărui nu mai există, pe lume, exterior și departe, totul e cunoscut, „legat”, integrat și interior) al lui Volodine se găsește o sinteză a întregii modernități literare și politice, împinsă la limită și radicalizată prin experiența Estului, și reușind, astfel, să epuizeze postmodernitatea. Lectura lui Volodine îi evocă, pe rând și deodată, pe Pessoa (creatorul de creatori), Borges, Calvino, Vian, Debord, Kierkegaard, Blanchot, Kafka, Deleuze, Orwell, Bradbury, Beckett, Hesse, Șalamov, iar din literatura română, o combinație de Mircea Horia Simionescu și Ștefan Agopian. Postmodernismul este hipermodernizat, și astfel epuizat ca „post-exotism”. Ne aflăm într-o societate închisoare, fără exterior, în care literatura a devenit mediumnică, „șamanică”, identitatea autorilor și „preluările” nu mai contează (ca în „Discursul” lui Foucault), scrierile sunt semnate de colective, cu numele unor morți (ca „omagi”), trec de la o persoană la alta: „Ce contează cine vorbește?” (Beckett), important este mersul mai departe, trecerea peste moarte, persistența fie și în înfrângere.

Genurile și speciile literaturii „post-exotice”

au următoarele denumiri: *shaggă*, *romance*, *novelle* sau „*entrevoûtes*” (un fel de „bolți”, de „boltiri”), *murmurat*. Dintre termenii-cheie ai „post-exotismului” pot fi amintiți: supranaratorul, heteronimul anonim, vocea mută, contra-vocea, vocea moartă, apneea cronologică, omagiul etc.

Rezultă o narațiune crepusculară, de o vitalitate ultimă, a umanității reduse la imaginar și la vis, construcții muzicale.

Ce mai este astăzi literatura? Poate tocmai o astfel de invenție de locuri părăsite. Tragic și ludic, Antoine Volodine (nume care este el însuși un pseudonim) relansează literatura în condițiile Sfârșitului: ca unică soluție de preluare-continuare a Vieții, viață rămasă posibilă doar ca Supra-viețuire (și trebuie respectat paradoxul

acestei *viețuiri-Supra*), așa cum va fi fost ea, de altfel, întotdeauna, în mediul hobbesian „de cultură” al Istoriei.

Scriitori români, renunțați la orgolii oraculare și la suficiență, și citiți! A venit vremea să ieșim din secolele trecute. Există semeni de-ai noștri (întru înfrângere istorică) ce refac, cu grație, consistență și asumarea tuturor responsabilităților, literatura, demonstrând epic că ea este, chiar, singura soluție de supraviețuire. Ajuși fantome, destituiți de istorie, să visăm la propria condiție, la noile avantaje ale invizibilității și ale capacității de a „bântui” lumea, sufletele și spiritele, ca „spirite”. Căci trăim într-o societate care face, poate, tocmai și numai „literatură”. Alta, însă. Dacă, așa cum credea Nietzsche, lumea a devenit o fabulă, o poveste, lumea „mondializării” este, de fapt, o lume de scriitori-visători. Să ne jucăm cum trebuie, ca niște adevărați „salvatori”, ca niște adevărați profesioniști ai tămăduirii, în acest nou anonim salvator, rolul „șamanic”. Numele nu contează (eroismul este, acum, acela de a fi reles și „amplificatori de semnal” de nădejde), doar persistența și trecerile peste granițe și limite întotdeauna impuse, artificiale. Societatea se „stabilizează” (Huxley, Orwell, Lem) întotdeauna împotriva forțelor transgresive ale omului.

cartea străină

câteva noi romane ale prozatorilor de profesie, care dispărușeră de mai multă vreme în tăcere (de fapt în vacarmul altor profesii, cum ar fi jurnalismul de pildă, care o vreme le-a absorbit în exclusivitate scrisul). Ștefan Agopian și Gabriela Adameșteanu sunt doar exemplele cele mai grăitoare, și ele vor trebui urmate.

În acest context, există însă un mare pericol. Acela de a ne închide, din nou, în noi înșine, de-a nu ne referi decât la puținele noastre valori constituante în domeniu, ca până acum, la nesfârșit, într-un gest de pură sinucidere istorică. Și literatura se „mondializează”, spațiile statelor-națiune se află în deconstrucție („epoca umanismului național-burghez a ajuns la un punct final pentru că arta... de a-i scrie unei națiuni de prieteni scrisori inspirând iubire nu ar mai fi în măsură să înnoade legătura telecomunicativă dintre membrii unei masive societăți moderne”; „Cu aceasta literatura nicidecum nu s-a sfârșit, dar s-a resemnat la rolul unei subculturi *sui generis*, și s-au dus zilele când, supraestimată, trecea drept purtătoare a spiritului național”: Peter Sloterdijk, *Reguli pentru parcul uman*). Mai mult ca oricând, împreună și poate chiar împotriva „mondializării”, în contextul tehnologiilor informațiilor, avem ocazia de a realiza visul, proiectul, utopia „literaturii universale”, ca „produs derivat” sau chiar ca „subprodus” al respectivului proces de „imperializare” fără împărat a lumii (conform lui Toni Negri și lui Michael Hardt, autorii bestsellerului filosofic intitulat, tocmai, *Imperiul*, în prezent n-am mai putea să vorbim de un imperialism în sens vechi, ci de o stare a pieței mondiale, de un „imperiu” imanent asupra cărui, tocmai, Statele Unite ar dori să se înstăpânească în calitate de „împărat”, operațiune mai mult decât problematică). Poate tocmai din pricina acestei lipse de curiozitate „mondializată”, autorilor români le lipsesc proiectele de anvergură,

Aspirând spre Avignon

maria iaiu

Prin tenacitatea organizatorilor, dar și prin forța împrejurărilor (desființarea celui mai puternic concurent - Festivalul de Teatru de la Piatra Neamț - prin înlăturarea directorului Corneliu Dan Borcia), Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu a devenit cel mai important eveniment teatral internațional din România. Insumând spectacole de tot felul, de la un concert stradal susținut la... fierăstrău și până la reprezentatii cu 40-50 de actori (vezi producțiile semnate Andriy Zholdak), manifestarea este dedicată întregului oraș, care, de altfel, a și răspuns cu destulă promptitudine inițiativei. O atmosferă deosebită, cu forfota specifică localităților turistice, până târziu în noapte, încălzește străzile, dându-ți o siguranță și o bună dispoziție pe care nu le regăsești ușor în altă parte. Mici și mari *întâmplări* artistice se află la tot pasul. O *mini-bandă* de alămuri - "Jour de Paye", cântă pe străzi, în restaurante, în holurile hotelurilor. Armonii exotice, greu de identificat, fac deliciu publicului adunat ad hoc. O actriță - Ioana Crăciunescu, *Sufleurul fricii* de Matei Vișniec -, și-a ales drept spațiu de joc o biserică dezafectată. Nimic mai potrivit momentului! În curtea Muzeului de Istorie, o miniscenă bine dotată tehnic găzduiește mici reprezentații. Piața Mare este *asediată* de sunetele marilor formații: muzică bună, muzică zgomotoasă, zgomote numite "muzică" - la alegere! Tinerii împânzesc locul de dimineața până după miezul nopții. Se bea bere, se mănâncă mititei, se dansează, se chiuie. Multă veselie! Din când în când, ziua se sfârșește cu focuri de artificii. Au loc reprezentații - de foarte bună calitate, dar de o factură mai neobișnuită,

cu câini-lup care par să sară la tine, cu îmbulzeală, îmbrânceli, spaime că poți fi lovit în cap cu cutii-cărămidă și surpriza că ești udat de sus până jos cu apa din care băuseră câinii și cu care, mai apoi, fusese ștearsă podeaua... (**O zi din viața lui Ivan Denisovici**, după Soljenișin, regia: Andriy Zholdak) -, până și pe șantierul viitorului teatru. Fanii lui Zholdak, regizorul-minune descoperit în Ucraina de Constantin Chiriac, rămân nedezipiți de scăunelele incommode, abia geluite, într-un loc impropriu și supuși *intemperțiilor* descrise mai sus până spre două dimineața. Se urcă greu treptele, mai ales pe întuneric, spre cetatea Cisnădioara, dar peisajul este de vis, astfel încât o reprezentație

thalia

mai puțin reușită nu mai poate să-ți strice bucuria de a fi ajuns acolo.

Marile evenimente se desfășoară, însă, pe scena elegantă a Teatrului "Radu Stanca" și, câteva, la Casa de Cultură a Sindicatelor. Pentru acestea merită să-ți pui hainele cele noi, cu riscul de a le mototoli rău de tot sau de a-ți pierde nasturii la intrare (vezi cazul spectacolului **Cumnata lui Pantagruel**, după o idee de Rabelais, regia: Silviu Purcărete). Merită și să te sufoci în sala devenită prea strâmtă, pentru că, aici, ai cu adevărat ce vedea. Nu sunt foarte mulți regizori prezenți în Secțiunea Mari spectacole, dar aieși pe sprâncenă: Silviu Purcărete, Mihai Măniușiu, Tompa Gabor, Andriy Zholdak, Bocsardi Laszlo, Alan Lyddiard, unii, însă, cu mai multe producții (Zholdak bate recordul, cu patru, urmat de Tompa, cu trei). Cam toate (mai puțin **Ferma animalelor** de

George Orwell, regia: Alan Lyddiard și **Romeo și Julieta** de Shakespeare, regia: Bocsardi Laszlo) merg spre același gen, cultivat cu multă consecvență la Sibiu, cel al teatrului-imagini. Cu mai puține cuvinte, mai reci, dar de o inventivitate deosebită (vezi: **Cumnata lui Pantagruel**, **Experimentul Iov**, scenariul și regia: Mihai Măniușiu, **Gândacii**, după Witkiewicz, regia: Tompa Gabor, **O lună la țară**, după Turgheniev, **Othello?!** și **Hamlet**, după Shakespeare și **O zi din viața lui Ivan Denisovici**, toate în regia lui Andriy Zholdak). Compensează prin emoție **Romeo și Julieta** și **Ferma animalelor**. Numitorul comun al tuturor producțiilor: derizoriu!

Pe lângă evenimentele amintite, festivalul sibian mai cuprinde o secțiune a școlilor de teatru, bine reprezentată, în acest an, mai ales de UNATC, precum și Spectacolele-lectură și Bursa de spectacole. Din păcate, spectacolele-lectură, începute în forță acum câțiva ani, și-au cam pierdut seva. Tot mai puțină lume le "vizitează" și cam bine face. Textele acestei ediții au fost selectate aleatoriu și traduse prost. Studenții care le-au lecturat au crescut între timp, unii devenind chiar vedete. Am devenit prieteni, noi cei fideli secțiunii respective, ne simțim ca-ntr-o familie, dar curând-curând nu mai prea avem ce ne spune. Păcat de profesioniștii Radiodifuziunii Române (cu o echipă formată din: Atila Vizaucer - editor, Mirela Nicolae - coordonator, Mihai Lungeanu - regizor artistic, Nicu Subotin - regizor tehnic), care vin de la București cu tot calabalicul tehnic, încercând să cârpească ce se mai poate și realizând, la final, emisiuni de bună calitate, de nu mai recunoști din ce au fost născute. La fel și Bursa de spectacole! Eveniment inedit în România, acum o vreme, s-a deteriorat, devenind ca și inexistent. Câteva standuri sărace, unele neocupate chiar și în ziua deschiderii!

Sigur că un festival de amploare are întotdeauna și unele fisuri, pe care noi, cusurgii, repede sărim să le scoatem în evidență. N-ăș vrea să se creadă aceasta. Sunt, însă, atât de atașată acestui spațiu, încât cred că se cuvine a remarca și micile remedieri, ce, cu minimă atenție, ar putea fi curățate. Ceea ce nu mă îndoiesc că se va și întâmpla.

In mod normal ar fi trebuit să comentez unul dintre filmele estivale care rulează pe ecranele noastre. Dar încă o dată realitatea românească bate filmul. Evident, este vorba de realitatea din cinematografia românească. Reacția mi-a fost provocată de ieșirile la rampă, în câteva cotidiane, ale tinerilor regizori. De fapt, de o nouă rundă a tinerilor creatori, nemulțumiți de situația din cinematografia românească. După cum se știe, apele stătute din filmul românesc au fost tulburate chiar înainte de Paște, de o scrisoare semnată de nume importante ale cinematografului contemporan românesc - Cristi Puiu, Cristian Mungiu, Hano Hoffer, Radu Muntean ș.a. Ce-i

arta filmului

drept, atunci s-a creat ceva vâlvă, ba au venit și promisiuni din partea responsabililor din CNC, s-au simulat chiar reacții de înțelegere și susținere a protestatarilor. Lucrurile păreau că intră în normalitate. Și scenariul firesc ar fi fost: o atitudine coerentă și consecventă a societății civile, trecerea de la promisiuni la fapte, găsierea de soluții. Or, rezultatul este cu desăvârșire absent. Ceea ce ne face să credem că am asistat doar la elegante simulări ale exercițiului democratic al dialogului deschis și constructiv. Probabil că înalții responsabili din CNC au mizat pe faptul că vara e lungă și fierbinte și uitarea se va așterne rapid, iar „furișii” se vor mai potoli. Ca să nu mai vorbim

Discuțiile paralele din cinematografia românească

irina budeanu

de apatia atitudinilor din mass-media. Dar, iată că cei cărora le pasă cu adevărat de filmul românesc și de viitorul lui nu s-au lăsat înșelați și au revenit cu noi luări de poziție. Și mă refer la comentariile din presă ale lui Cristi Puiu, Cristian Mungiu și Răzvan Rădulescu din ultimul timp, dar și la amendarea în termeni cât se poate de exacti și duri a stării de fapt din filmul românesc, de către Nae Caranfil. Autorul **Filantropicii**, care este deja un nume consacrat în cinematografia noastră, un „veteran” al tinerei generații, a spus recent la Festivalul Internațional de Film de la Cluj-Napoca, că această ruptură dintre seniorii și juniorii cinematografului românesc, invocată de foarte multe ori în diferite discursuri, este cât se poate de reală. Ruptură care nu este recunoscută de cei care au făcut istoria filmului românesc. Această situație nu face decât să-i îndepărteze pe tinerii creatori de menirea lor. Monopolizarea puterii în cinematografia românească - și aici ne referim la puterea financiară și decizională - este un rău cronic și ireversibil, o „moștenire” a greului trecut comunist. În fapt, nu este numai o moștenire a unei mentalități, ci o restaurație a comunismului, instaurarea unui nou totalitarism. Cel economic, care sugrumă

actul creator. Am revăzut recent filmul lui Cristi Puiu, **Marfa și banii** - difuzat pe HBO - selecționat la Cannes în urmă cu doi ani, în secțiunea „Quinzaine des Realisateurs” -, un discurs lucid despre societatea românească și mai ales despre corupția care s-a întins ca o pectingine în toate domeniile. Întrebarea este cât timp va mai trece până când Cristi Puiu va face un nou film, care să confirme un debut promițător? Pentru că, între timp, au trecut doi ani și nu s-a ocupat decât de clipuri publicitare sau în cel mai bun caz de scurt-metraje. Or, timpul este necruțător și dacă acum, când se află în plină forță creatoare, nu poate să lucreze la un film de lung metraj, atunci cât trebuie să mai aștepte? A și declarat de altfel, că nu prea are speranțe că va mai putea realiza, prea curând, în România, un film, pentru că obstrucționările de tot felul sunt din ce în ce mai mari.

Este deja o evidență faptul că discuțiile din cinematografia românească sunt paralele, seniorii nu vor în ruptul capului să-i asculte pe cei care abia încep această carieră. Pentru ei exercițiul dialogului este inexistent.

În ultima decadă a secolului al XX-lea, care a adus mari inovații tehnologice și mutații sociale în toată lumea, s-a dezvoltat, la noi și în alte țări, o disciplină nouă, lingvistica aplicată. Unii specialiști o consideră o activitate recentă, alții o apreciază ca existând de când a început orice învățământ practic, deci o dată cu elaborarea alfabetelor, a dicționarelor etc. Indiferent dacă luăm în considerare sau nu fazele științifice ale disci-

Lingvistica aplicată

**mariana
ploae-hanganu**

lingvisticii aplicate. Etapele premergătoare ale constituirii acestei științe au arătat că încrederea și aplicarea nediferențiată a teoriilor lingvistice în studiul lingvisticii aplicate este nu numai frustrantă, dar au demonstrat totodată că nici o teorie lingvistică modernă nu se potrivește obiectului de studiu al lingvisticii aplicate, deoarece doar studiul lingvistic nu este suficient. Din această cauză s-a procedat la coordonarea activității acestui domeniu cu alte domenii non-lingvistice. Având în vedere omul și limbajului său, lingvistica aplicată studiază doar limbile vii și are în vedere doar funcția comunicativă a limbajului. Tot mai mulți specialiști din epoca actuală consideră lingvistica aplicată o disciplină deschisă cu un domeniu de cercetare interdisciplinar. Psihologia și, în special psihologia cognitivă și educațională sunt discipline la care se recurge cel mai adesea în rezolvarea multor teme și subiecte de studiu.

Pentru mulți, studenți sau specialiști din diverse domenii, lingvistica aplicată înseamnă o însumare a sensului cuvintelor alcătuitoare, fiind deci un domeniu unde se aplică teoriile lingvistice. Este o deducție greșită și acesta este și motivul scrierii acestei rubrici, de a arăta că deși lingvistica generală este una din disciplinele de bază ale lingvisticii aplicate, există mult mai multe altele, ca psihologia, pe care am mai menționat-o, pedagogia, sociologia, antropologia, neurologia, statistica etc., care intervin în elaborarea studiilor din acest domeniu. Rezultatele lor însumează o serie de cunoștințe pertinente necesare reformei învățării limbilor străine sau a schimbării viziunii asupra rolului profesorului în sala de clasă.

conexiunea semnelor

plinei, lingvistica aplicată din perioada contemporană începe să aibă caracteristicile proprii ale unei științe autonome, adică nu mai depinde total de lingvistică, fiind deschisă și influențelor altor domenii. În același timp, studiul din această disciplină este îndreptat către o serie de probleme diverse cum ar fi: bilingvismul, învățarea limbilor străine, analiza greșelilor, limbajul deficienților auditivi, alfabetizarea, comunicarea medic-pacient, traducerea, limbajul juridic, publicitar etc. După cum se poate observa, mai mult decât în cazul lingvisticii propriu-zise, omul și limbajul lui în multitudinea relațiilor în care ele intră, între ele sau cu alți factori este obiectivul principal al

Vorbe, vorbe, vorbe, dar rămâne Omul

marina spalas

Omul despre care vreau să vă vorbesc, nu știu cât de obiectiv voi putea, este autorul a două cărți: **Pagini de jurnal. Pagini literare și Vorbe parlamentare** - și anume Dionisie Șincan.

Dionisie Șincan, Didi pentru prieteni, a fost între primii oameni pe care i-am cunoscut când m-am angajat în Televiziune. La vremea aceea era redactor-șef la emisiunile sociale. Avea o funcție foarte importantă. Dar era altfel decât ceilalți șefi, când cenzura comunistă făcea legea, când relațiile dintre oameni erau partinice. Știam că în tinerețe publicase cărți de reportaj literar. Abia acum, citind **Paginile literare și cele de jurnal**, am înțeles că Televiziunea a avut, în acei ani ('70-'80), șansa de a avea un scriitor adevărat, de sensibilitate și rafinement, șef într-un asemenea post dificil și apăsător. Pentru Dionisie Șincan funcția n-a însemnat un noroc. Fănuș Neagu scrie despre el: „Dionisie Șincan era zvelt în gândire, profund în disocieri, scânteietor în analogii. A pescuit în toate apele, cu prea puțin noroc și-n fluviul de viață lungă, oferindu-ne tu-uror prada adâncurilor unor zile. Și a făcut-o cu bucuria celor născuți să poarte-n lume tăclia speranței. Și-a clădit efigia în marmora neuitării”.

În marmora neuitării îl încrustează dragostea Sofiei, soția sa, care a editat cu profesionalism, grijă și tenacitate cele două cărți. Altfel, cu modestia lui, cu meseria de radiofonist (creator, nu reparator de radio), sortită efemerului, cu ingratitudinea cotidiană, ce rămâne pe lume? Copiii și cărțile. Uneori amintirile și recunoștința.

Paginile de jurnal sunt din tinerețe și readuc în minte frământările unui om talentat, onest, tandru, în căutarea unui ideal. Viața îl obligă să-și abandoneze vocația de scriitor după câteva volume publicate și premii primite. **Paginile literare** reiau câteva scrieri de tinerețe deja clasice (**Ceairul lui Ali, Singurătate și un roman, Lumini de poziție**). **Paginile de jurnal** m-au făcut să regret că domnul Șincan n-a ținut un jurnal în anii cât a fost șef în Televiziune. Dar dacă există, nu poate fi încă publicat, cu certitudine.

Într-un jurnal se constituie, însă, **Vorbe parlamentare**, o selecție din cele 18.000 de

pagini de cronici și de tablete scrise între 1990 și 2000, până în ultima zi de viață, 8 noiembrie 2000.

În cele trei minute acordate de Paul Grigoriu la „Matinal”, Dionisie Șincan face, (făcea), o radiografie cu ochiul și stiloul său ca un laser vieții parlamentare și, implicit, societății românești și oamenilor ei. Oameni politici și simpli cetățeni. Termenul de comparație și gradul de înțelepciune revine, ca un leit-motiv, cu oamenii politici bărbierul Riza Omer din satul Mamut Kuiuș „înțelept ca un proverb”. Numai un scriitor putea propune un asemenea reper moral, la care, altminteri, nimeni nu se mai gândește chit că și Riza Omer e reprezentat în Parlament.

Cine citește **Vorbele parlamentare** rămâne uimit de permanența problemelor debătute și rămase nerezolvate până azi, de mulțimea aleșilor dispăruți în iureșul istoriei, de tăvălugul vorbelor fără rost rostite în Parlament.

Dar cine citește cartea rămâne mai ales cu durerea că acum lipsește talentul, omenia, onestitatea unui condei ca al domnului Dionisie Șincan, lipsesc inflexiunile vocii

notații

sale tandre și clare, privirea sa scrutătoare, atât de necesare, astăzi. Căci locul său, și la radio, și în scris, nu va putea fi luat de nimeni. Câți își vor fi dat seama ce noroc au avut Radioul și Televiziunea cu un șef, cu un om ca Dionisie Șincan, care a consumat un talent literar autentic în efemeritatea unor emisiuni în eter? Uneori, cronicarul parlamentar trezește scriitorul: „Probabil că întotdeauna am trăit greu. Dar nu știu de ce acum - ni se pare - sau chiar așa se și prezintă lucrurile - trăim foarte greu. Lăsăm la o parte lipsurile de tot felul, greutatea materiale. Toate acestea ne apasă - este adevărat -, dar pot fi suportate, într-un fel sau altul. Mai greu este de suportat alterarea relațiilor dintre oameni”.

Din pepiniera veșnic tânărului Tudor Opreș

Mergând pe principiul că răul trebuie înăbușit în fașă, astăzi vom scrie despre un mic grafoman. De fapt, o mică grafomană. Suzana Sarraj e o puștoaică de vreo cinspe ani, căreia i-a fost pompată admirația nețărmuită față de sine. Cu alte cuvinte, biata de ea nu are nici o vină că a aterizat în rubrica noastră. Singurul vinovat este (veșnic tânărul) domn Tudor Opreș, care păstorește de ani buni cenaclul „Săgetătorul”, adevărată pepinieră de barzi (viitori „adrian păunescu”), cenaclu prin care a trecut și tânăra Suzana Sarraj. În urma acestei aventuri, domnul Opreș i-a și girat un volum: **înger, oprește ziua!** (Editura Milenium 2003). Cum de laudători nu ducem lipsă, se grăbesc să ridice laude la volumul acesta: Marius Rădulescu, Constant Călinescu, Antoaneta Darie, Geo Călugăru și, nu în cele din urmă, Tudor Opreș, numai nume de marcă ale literaturii române. Comentariile semnate de numele mai înainte amintite sunt, desigur, nesărate, halucinante, zgubilitice. „Între personalizare hipertrofiată și depersonalizare voluntară, ipostazele se succed halucinant sau se realizează într-o performanță simultaneitate. Pipăit cu ochiul lăuntric, viziunea este încorporată în logos de către eu care devine tu, **acel el nebun și singuratic/ întins pe spate, pe sălbatica vegetație glaciară.** Nu rare sunt momentele de înstrăinare când obedientul înger devine de gheață, amnezic nu o mai recu-

noaște“ (sublinierile îi aparțin doamnei Antoaneta Darie, din al cărei stufăriș de laude am cules câteva fire). Domnului Constant Călinescu i se zbârlesc firele de păr de pe brațe și scrie: „Iată argumentul suprem la invocarea îngerului: Eul! Pentru că Suzana nu și-a ales ca model feminitatea clasică și eternă, aceea ce-i pretinde adolescentinei să-și ia în posesiune propriu-i trup. Este un primordial complex al speciei umane. (...) Suzana nu se vrea întâi stăpâna trupului său. Ci a Eului! Pentru a-l stăpâni. Căci Eul (numai Eul!) este răspunzător pentru absolut toate vibrațiile vieții odată ajunse în trup. El, în numele lui și numai la dorința lui, hotărăște (emoțiilor și sentimentelor și conștiinței) ce să le placă și ce nu; ce să aprobe și ce nu; ce să nască și ce săucidă!“. După extazierile metafizice ale domnului Constant, parcă ne e și jenă să cităm biete panseuri adolescentine versificate ale domnișoarei Sarraj, și, totuși, să ne ducem până la capăt ingrata misiune: „Dragostea e o pată./ care, dacă nu o scoți la timp,/ nu va mai ieși la spălat./ Ea va gusta din țesătura naivă a adolescenței,/ omorând voințele în ființele de piatră“ (*inceput*). Mai căutăm un text, așa, să moară de ciudă laudătorii: „Călare, pe-un apus de Soare./ mă abat spre gemetele zării;/ te sculpez în noroiul uitării./ Minte zburdă în lanul greu de mireme suspendate./ Copacii aleargă nebuni pe marea-ntunecată./ Iovindu-mi trupul cu funingine și scrum (...)“ (*Amor de uitare*).

„Antologia nu e o apariție oarcare, ca vechile volume colective de altădat' (criticate atât, și de care se dezice jenați cei mai mulți!), ci, indiferent de componentele aliajului, volumul rămâne în sine o valoare, o victorie, prin această simbolistică, un simbol al Cenaclului, ca o Proclamație de Independență, ori una care proclamă drepturi universale, Marea Chartă a Drepturilor Poetilor.“

citate surescitate

„Douămiiștii nu se sfiesc să recupereze metafora, comparația din registrul clasic, și nici sentimentul, dacă vreți și romantismul, inocența, credința într-o magie totuși a lumii și a poeziei, și nu cinismul prefabricat, dar în termeni relaționali proprii, moderni, conformi sensibilității estetice actuale. Cotidianul, anodinel, derizoriul în poezia modernă, sunt puse în ecuație metaforică, evitând o rețetă «fumată», metoda de notare interminabilă în șir indian de termeni, doar-doar s-o coagula ceva simbolic. E drept că societatea actuală nu prea dă apă la moară poeziei, de aceea, ca un «spirit al veacului», rămâne în subtext sentimentul de frustrare de culori pastelate, de romantism, visare, poezia tinerilor de la *Pavel Dan* exprimă un sentiment de dezabuzare, dar în termeni discreți, fără stridente de hippism poetic.“

„În poezia actuală rămâne mereu

moderna neliniște existențială, care însă în timpul nostru nu mai are repere (și poate de aceea se jonglează mult cu religiosul, pentru că în primul rând religia oferea repere morale care-s specifice doar omului, nu-s nici la animal nici la mașină, și noi parcă ne-am pierdut umanitatea, distincția bine/rău. E obsedantă căutarea, dar nu mai apare găsirea/regăsirea, e un vacuum de sens, ca «un mal de siècle“.

„Sexualitatea e o temă care se poartă, unii o abordează mai stângaci, infantil, ori impertinent, ca să fie la modă, alții mai firesc, detașat, ironic sau mai pasionat.“

„Alteori discursul trădează o dezabuzare mai accentuată, mai tensionată, eul intim suferind în coabitarea necesară cu eul socializat, «un soare ponosit», stare declanșată de imaginea unor locuri care nu mai au aura din adolescența de ieri, în percepția Adrianei Tudor Gătan.“

„O alternativă la discursiv e opțiunea, în contrapunct, pentru concizie, eliptism al elementelor sintactice, ce produce versuri mai puțin transparente, în decodare, un ermetism mai sofisticat, mai ales când se asociază cu un alt mecanism al poeziei moderne, al așteptării frustrate, când metaforele nu mai curg unele din altele, ci se pun «de-a curmezișul orizontului de așteptare», bruscând, agresând, violentând lectura comodă.“

(*Maria Rîtu* - „Orient latin“)

grafomania

O lăsam pe domnișoarea Sarraj cu vaietele-i adolescente, gândindu-ne că ar avea o șansă să se trezească. Dacă domnul Opreș își va lua mâna îmbălsămată de pe umerii fetei. Altfel, ne pare rău...

P.S. Domnul Isidor Chicet tare s-a mai supărat pe noi. Să fie sănătos, i-am spune. Nu numai că s-a făcut foc și pară, dar ne-a și scris. Bine a făcut, pentru că așa ne-a devenit deosebit de simpatic. Cel puțin ne-am liniștit. Nu tocăm mereu pentru babe surde. Domnul Chicet are și el partea lui de dreptate când se supără văzându-și „biata piesă luată în zeflemea“, după ce piesa a primit premiul Uniunii Scriitorilor (Filiala Craiova), după ce s-a bucurat (aceeași piesă) de cronici favorabile etc. Unde greșeste domnul Chicet: ca foarte mulți creatori români, domnul Chicet este convins că nu poate fi criticat (terfelit, cum mărturisește că se simte) așa, tam-nesam, într-o revistă literară decât în urma unei comenzi. „Totuși, nici măcar nu încerc să ghicesc cine a comandat terfelirea mea în «Lucașfăruș»“, se arată nedumerit domnul Chicet. Ca să-i fac pe plac, am scris la plural, să nu se simtă singur. Acum, dacă tot am dat cărțile pe față, pot să-l liniștesc pe domnul Chicet, asigurându-l că sunt singură. Nimeni nu mi-a comandat nimeni nu-mi comandă nimic niciodată. Din când în când mai fac curat în bibliotecă, și atunci mai dau peste niscaiva cărțului care merită periate. Simplu ca bună-ziua...

Il invit pe domnul Chicet, dacă se mai supără, să-mi scrie la adresa:

corina_sandu2003@yahoo.com.

Corina Sandu

Numărul a fost ilustrat cu reproduceri semnate de Radu Dărăngă

Premiile concursului „Porni Luceafărul...”

Premiul „Horațiu Ioan Lașcu” al Asociației Scriitorilor din Iași și al Uniunii Scriitorilor din R. Moldova se acordă poezilor Dan Coman pentru volumul **Anul cărțiței galbene** și Vlad Scutelnicu, pentru volumul **Strigătul sferei**.

A. Secțiunea Debut în volum Premiul I

1. Premiul Editurii Cartea Românească: *Iulia Balcanăș* din Onești și Premiile revistelor „Familia” și „Colloquium”

2. Premiul Editurii Junimea: *Nicolae Pandelaș* din Bârlad

3. Premiul Editurii Eikon: *Costel Cioancă* din Calafat și Premiile revistelor „Antiteze” și „Ateneu”

Premiul II

1. Premiul Editurii Convorbiri literare: *Doru Brașoveanu* din Slobozia

și Premiile revistelor „Orizont”, „Academia Orient-Occident”, „Poezia”, „Convorbiri literare”, APLER și al Consiliului Britanic Iași

2. Premiul Editurii Mirador: *Sergiu Cașiș* din Lipova

3. Premiul Editurii Axa: *Mihaela Artimon* din Sibiu și Premiile revistelor „Hyperion” și „Semne”

4. Premiul Editurii Dionysos din Kastellaun, Germania: *Bogdan Ovidiu Gheorghiu* din Slatina și Premiul revistei „Lumină lină” - New York

5. Premiul Editurii Parnas: *Roxana Eichel* din Ploiești și Premiile revistelor „Bucovina literară” și „Luceafărul”

6. Premiul Editurii Emia: *Radu Tudor* din USA și Premiile revistelor „Cronica”, „Intertext”

7. Premiul Editurii Gee: *Vali Orșan* din București și Premiile revistelor „Contemporanul” și „UNU”

8. Premiul Editurii Cronica: *Mihaela Herghelegiu* din Suceava și Premiile revistelor „Dacia literară”, „Arca” și „Cronica”

9. Premiul Editurii Libra: *Ciprina Pînzaru* din Suceava și Premiul revistei „Poesis”

10. Premiul revistei „Vatra”: *Cezar Fântână* din Craiova

11. Premiul revistei „Hyperion”: *Nicoleta Crăete* din Craiova

12. Premiul revistei „Euphorion”: *Dragoș Filip* din Râmnicu Vâlcea

B. Secțiunea Interpretare critică a operei eminesciene:

1. Premiul revistei „Convorbiri literare”: *Janet Nică* din Dolj

2. Premiul revistei „Cronica”: *Roxana Eichel* din Ploiești

3. Premiul revistei „Dacia literară”: *Ion Ticalo* din Suceava, comuna Râșca

4. Premiul revistei „Hyperion”: *Constantin Mihai* din Râmnicu Vâlcea

5. Premiul revistei „Poesis”: *Alina Mihaela Constantin* din Iași.

fapte culturale

Festival de poezie

În perioada 2-4 octombrie, 2003 Casa de Cultură Sighetu Marmăției, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Maramureș, cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, organizează, la Sighetu Marmăției Ediția a XXX-a a Festivalului Internațional de Poezie și a Serilor „Nichita Stănescu” de la Desești (XX).

Ziua a doua a Festivalului este dedicată poetului Ion Iuga de la a cărui trecere în eternitate se împlinesc zece ani. Scriitorii care l-au cunoscut sunt invitați să trimită câte un text pentru alcătuirea unei cărți dedicate memoriei creatorului născut în Săliștea Maramureșului.

Ediția din acest an este onorată de prezența scriitorilor din Cehia și Ungaria.

În cadrul festivalului au loc următoarele secțiuni: a) Concurs pentru debut; b) Concursul pentru volum; c) Concursul pentru antologie de autor; a-b-c) Concursul pentru cea mai bună carte de poezie a anului.

Lucrările, în trei exemplare, publicate în perioada octombrie 2000 - septembrie 2003, vor fi trimise pe adresa: Casa de Cultură a Municipiului Sighetu Marmăției (tel./fax: 0262-311581), str. Iuliu Maniu nr. 31, jud. Maramureș, până la data de 10 septembrie 2003 (data poștei).

Juriul, alcătuit din personalități ale culturii românești, va acorda un premiu pentru fiecare secțiune.

Premiile „Flacăra” pe anul 2002

Literatură: **H-R. Patapievici**

Teatru și Film: **Dan Puric**

Muzică: **Alexandru Tomescu**

Arte Plastice: **Vasile Chinschi**

Știință: **Dan Berindei**

Jurnalism: **Cornel Nistorescu**

Management: **Elena Petculescu**

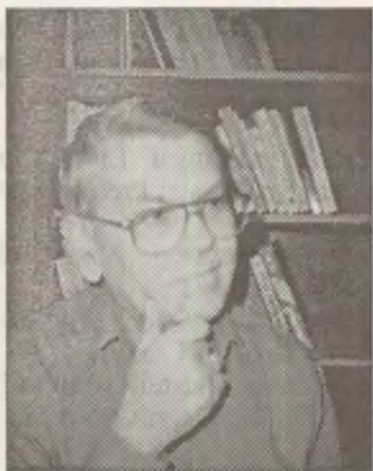
Sport: **Marius Urzică**

Marele Premiu „Flacăra”: **Victor Rebengiuc**

Întreținerea scriitorilor

ioan sucIU

Există realizatori de programe de televiziune, care, după o lungă perioadă de apariție pe post, dispar dintr-o dată, de parcă nici n-ar fi fost. Apoi, apar, brusc și impetuși, în emisiuni noi, dar care par vechi de când lumea, nu se știe de ce. Este și cazul lui Radu Moraru, realizatorul emisiunii „Nașul” de la B1-TV, care făcea, cu mai bine de un an în urmă, revista presei la Antena 1. Radu Moraru vine de multe ori în emisiune precipitat și nedocumentat, dând impresia că abia a fost angajat și e-n perioada de acomodare - dacă există cumva așa ceva. Expresia lui cea mai frecventă este: „Explicați-mi și mie, că eu nu știu cum e la dumneavoastră, la fotbaliști!” sau la politicieni sau la scriitori, sau la soțiile care divorțează de fotbaliști etc., depinzând de categoria invitaților.

Un realizator care apare în prim-plan pe sticla micului ecran, mai ales în vreme de război, este Ion Cristoiu, director la Realitatea TV. Într-o emisiune de week-end a demascat modul în care americanii au regizat apariția curcubeului în timpul discursului ținut de George Bush în Piața Revoluției. Domnul Cristoiu a dispus să se difuzeze un fragment din timpul vizitei, în care președintele american spunea că, în curând, se va vedea curcubeul. În acel moment curcubeul era pe cer. Domnul Cristoiu explica: „Vedeți, domnul Bush a spus că va apărea curcubeul. Să vă lămuresc despre ce e vorba: am informații că în grupul de experți care l-a însoțit pe președintele american în România se afla un cameraman de la CNN cu o aparatură sofisticată, cu ajutorul căreia poate proiecta un curcubeu pe cer. Domnul George Bush avea nevoie de acest curcubeu în discursul său pentru a face legătura cu Dumnezeu”. Domnul Cristoiu, în argumentația sa, a trecut foarte ușor peste faptul că, în realitate, președintele american a spus că a *apăru* curcubeul, dar traducerea în românește s-a făcut greșit. Oricine știe limba engleză a înțeles bine cum s-a exprimat președintele Bush; nu și domnul Cristoiu, pentru care lecțiile de engleză făcute intens de atâția ani nu i-au adus nici un rezultat. A face emisiuni TV de știri și informații, fără cunoașterea limbii engleze, este similar cu participarea la o cursă de cai, fără cal, și poate duce ușor la producerea de aberații cum este cea realizată de domnul Cristoiu.

Cunoscutul actor Florin Călinescu și-a găsit vocația ca realizator de emisiuni TV. A demonstrat-o din plin cât timp a fost la PRO-TV. După o pauză de vreo doi ani, a revenit pe micul ecran la Tele 7abc, unde a încercat să-și prezinte show-ul, dar fără succes. Oare din ce a trăit Florin Călinescu în perioada cât nu a lucrat la televiziune? Poate din salariul de director de la Teatrul Mic? Greu de crezut (și greu de trăit). Cum își asigură existența în prezent un realizator TV, care nu lucrează? Din unele explicații publice ale lui Florin Călinescu, rezultă că are niște afaceri de anvergură, care presupun și nivelul de trai corespunzător unui om de afaceri. Adică este de admirat cum un artist reușește cu brio să-și rezolve problemele materiale și să nu fie în situația de a avea greutăți în plata întreținerii de la bloc. Se

pare că Florin Călinescu este din fericire departe de o astfel de postură și în curând își va relua locul la PRO-TV.

O emisiune simpatică, dispărută în prezent, a fost „Noaptea târziu cu Mircea Badea”, de la Antena 1. Mircea Badea și companionul său, Oreste, au avut de-a lungul timpului invitați interesanți: Ștefan Iordache, Doru Octavian Dumitru, Romulus Vulpescu, Fănuș Neagu etc. Cu care aveau dialoguri spirituale, caracterizate prin vervă, umor și inventivitate. Din păcate, criticile lor la adresa conducerii postului de televiziune la care lucrau au fost taxate, și emisiunea li s-a desființat. De atunci Mircea Badea este șomer. Un șomer patron. Adică, pe de o parte, este un om fără serviciu, și pe de altă parte, are răspunderea de patron al Fabricii de Chibrituri „Gherla”. După câte spunea Mircea Badea, de la această din urmă calitate i se trag mult mai multe necazuri decât de la statutul de șomer. În prezent, a lansat o nouă revistă, „Live”. La televiziuni colaborează sporadic, acolo unde este invitat. A fost la Realitatea TV și la Acasă. În încheiere, Mircea Badea spune de fiecare dată: de parcă ar anunța apariții regulate și programate: „Ne revedem la prima emisiune la care voi fi invitat!”. Și-a făcut și revistă, dar tot la televiziune poate da el maximum de performanță! În orice caz, se pare că nu se află în situația să nu poată să-și plătească întreținerea indiferent de calitatea moderatorului, talk-show-urile pot fi interesante în funcție de pozițiile invitaților, mai ales când aceștia au păreri divergente cu privire la un subiect. Însă aceste

deja: întreținerea. În timpul unei pauze publicitare, Mihaela Rădulescu dădu un telefon la Iași, unde locuia poetul. „Alo? Sunteți Primăria Iași?” „Nu, greșeală!” se auzi răspunsul. Mihaela Rădulescu întrebă: „Mă rog, sunteți domnul Greșeală? Voiam să vă întreb la cât se ridică întreținerea unui scriitor la dumneavoastră?” „Nu știu. Eu sunt Miki.” „A, Miki, ce bine c-am greșit, chiar la tine voiam să sun, că ești în temă.” „Dar ce număr ați format?” „A, nu mai știu. Dar dumneavoastră ce număr aveți, ca să știu pentru data viitoare? De fapt, cum e cu suma asta de întreținere, referitor la scriitori?” „Nu știu, doamnă, uitați-vă la televizor, poate aflați de acolo!”

Mihaela închise minusculul telefon și începu să gândească: „Se pune problema dacă se poate trăi din scris. Ia să vedem: să luăm un scriitor mare și viu. Mircea Dinescu, de exemplu. Ce face el pentru existența sa? Păi, produce și comercializează vin. Să mai luăm un mare scriitor. Sau chiar mai mic. Dar nu-mi vine nici unul în cap. A, ba da, Zaharia Stancu și Desculț, chestia cu țărani care purtau botnițe când culegeau struguri; am învățat la școală. Țsta știu precis că trăia bin. Avea tot ce-i trebuie, plus călătorii în străinătate. Dar am impresia că e mort. Cum să aflui eu care-i situația? Tot prin telefon. Aș putea să-l întreb pe Emil Brumar, dar n-o pot face în direct. Plus că s-ar putea să nu știe nici el. Poate să mă interesez la morgă. Dar cred că a murit mai de mult. Mai bine să nu mă bag. Să caut altul. Fănuș Neagu, dar nu știu dacă mai trăiește. Pe cine să-ntreb? Pe el. Și dacă o să mă înjure? Există

fonturi în fronturi

show-uri sunt de regulă de luni până joi, iar dacă apare un eveniment demn de dezbătut la sfârșit de săptămână, nu-l mai tratează nimeni la nici o televiziune, iar luni când se reia lucrul, este foarte posibil ca subiectul de presă să nu mai prezinte interes. Ca să nu mai vorbim de vacanța de vară, când moderatorii de la televiziunile particulare își iau concedii de trei luni.

La emisiunea Gala de la B1 TV, Mihaela Rădulescu l-a avut ca invitat pe poetul Emil Brumar. Mihaela se plângea că nu are destulă stofă. Pentru rochii. Poetul se plângea de mărimea întreținerii. Pe Mihaela o deranja mărimea mașinii sale, care nu încăpea în garaj. O mai deranjau și vârfurile de la pantofi pentru că se-mpiedica în ele când își încrușișă picioarele. Poetul stătea pironit în fotoliul studioului, aproape chircit, cu picioarele lipite unul de altul, apăsător de importanța invitației la emisiunea celebrei realizatoare, a cărei imagine stresantă ocupă, în oraș, panouri de reclamă cât fațada unui bloc. Mihaela Rădulescu strângea la decolteu un volum cu poezii ale invitatului. Emil Brumar întrebă de unde are ediția respectivă, pentru că el o căutase în zadar. Mihaela îi spuse că nu-i dă cartea aceea pentru nimic în lume. Lucrurile ei și le obținuse cu greu, cu muncă și sudoare prin studiouri la ore târzii, când alții sforăiau. La întrebarea ei dacă maestrul a mai scris ceva în ultimul timp, poetul răspunse că nu, deoarece nu a reușit să obțină acea stare de liniște și confort spiritual necesară creației. Realizarea nu a mai insistat asupra motivului care îl perturba pe poet. Poate pentru că acesta spusese

scriitori foarte bine înzestrați cu un vocabular colorat. Mai bine să nu risc. Altul. Eugen Simion. Nici bătută nu pot spune un titlu de Eugen Simion, deși sunt sigură că a scris ceva. Dar oricum - dacă e președintele Academiei, e demnitar, are din ce trăi, face și declarație de avere. Nicolae Breban. Am citit un roman de el, parcă-i spunea **Drumul la zid**. Cel mai greu mi-a fost să-i înțeleg titlul, de fapt chiar după 700 de pagini tot nu l-am înțeles. Cartea e grea, începe o frază în pagina 11 și o termină la pagina 55. Tot romanul e compus din șapte-opt fraze. Mai scria cineva așa, Faulkner, dar nu era așa interesant ca Breban. Oricum, cred că are mijloace de trai, fiindcă l-am văzut la Târgul de carte și era plinut. În orice caz, masiv. Mai e și Everac. I-am văzut o înregistrare de prin '90. De fapt, era realizată de Ștefănescu de la TV 1, și acesta are emisiune de puțin timp, înseamnă că omul trăiește și că transmisia a fost recentă. Dar e sărac lipit, se pare că i-au dat un tun, fiindcă a avut proprietăți extraordinare, Combinatul siderurgic de la Galați și cel de la Reșița, Fabrica de Autocamioane de la Brașov, de familie de boieri, l-am *cauzit* cu urechile mele cum se plângea la televizor. L-au depozitat prin excrocare, sau așa ceva, după câte am înțeles. Era desigur un bun patron, fiindcă eu mi-amintesc, când eram mică, aveam fiecare câteva tone de oțel pe cap de locuitor de puteam să ne facem din el mașini și bărci cu motor fiecare, numai să plătim manopera. A, cred că am găsit ce să-i spun maestrului Emil Brumar: să se mute la vilă. Că scapă de întreținere.”